

Z výzkumů zámků Karlovarského kraje v roce 2004

Petr Sokol

Bečov, úřednický dům (bývalá lesní správa, ép. II)

V lednu 2004 probíhaly výkopové práce pro pokládání inženýrských sítí v přízemí tzv. úřednického domu (jinak též lesní správy) v severovýchodním cípu hradního a zámeckého areálu při cestě mezi zámkem a hradem Bečovem nad Teplou (o. Karlovy Vary). Tato část areálu doznala značných změn počátkem 19. století při celkové přestavbě a úpravách prováděných Beauforty. Součástí těchto přestaveb bylo i vybudování zmíněné budovy pro správní účely v souvislosti se záměrem využití areálu jako správního centra panství.

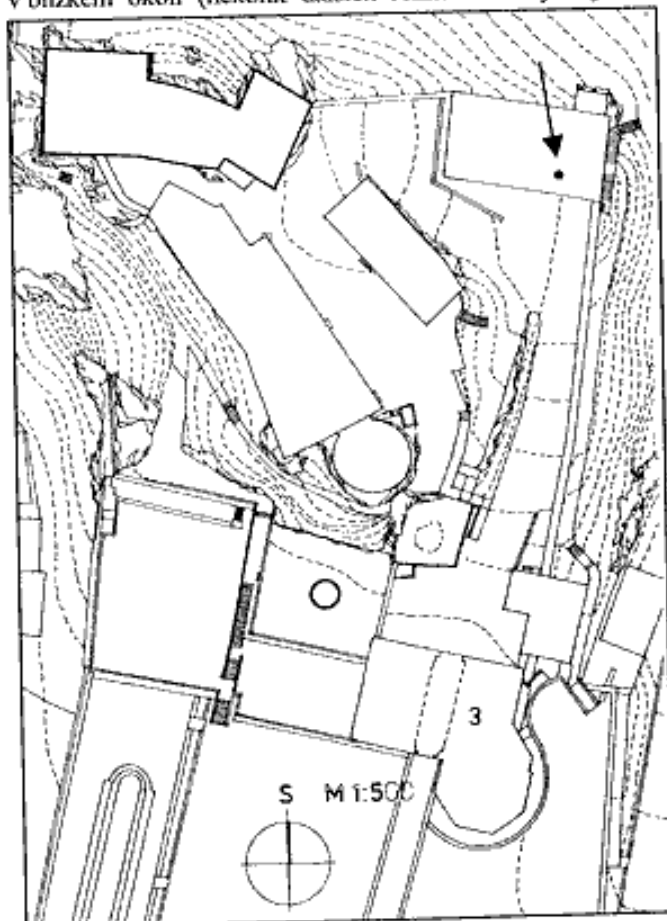
Archeologický dozor se uskutečnil ve východní polovině domu, kde výkopy byly situovány téměř v každé místnosti. Výkopy byly zpravidla 60 cm široké a 40 - 50 cm hluboké a prořaly svrchní vrstvu stavební sutě tvořenou kameny, zlomky cihel a hlinou promíšenou s maltou, pod ní pak hnědou hlinitou vrstvu či hlinitoštěrkovitou s kameny. Výkopy podél stěn odkryly kamenné základy zdi budovy, širší o cca 40 cm na jedné straně než zdi nad úrovní podlahy.

Archeologické situace nebyly ve výkopech zjištěny, výjimečně se vyskytly zlomky novověké glazované keramiky. Zdokumentována byla pouze situace v jedné z jižních místností (druhá od vchodu směrem k východu - bývalá dymníková kuchyně), kde výkop částečně odkryl cihlový objekt s druhotně použitým kamenickým prvkem. Přibližně uprostřed místnosti byla odkryta západní část cihlové jímky, v jejímž zdivu byl druhotně použit kamenický článek (konzola?) z jemného pískovce. Článek byl 30 cm široký a cca 40 cm vysoký, jeho délka byla asi 50 cm. Dvě stěny jímky byly silné na šířku cihly (cca 13 cm), v další stěně byl použit zmíněný kamenický článek, na nějž navazovaly další kameny. Dno jímky, tvořené cihlovými plotnami, bylo v hloubce cca 50 cm od povrchu terénu, ze stěn byly zachovány části sedmi řad cihel.

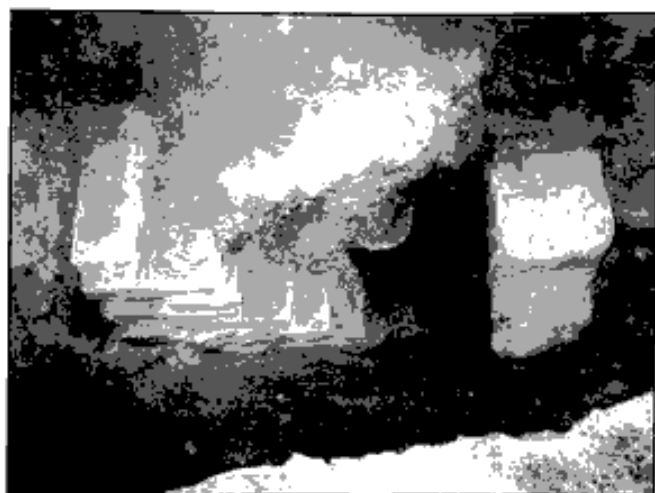
Jímka byla zahloubena do pevné hnědé hlíny s vyšším obsahem šterku. Spodních 10 cm výplně jímky tvořila vlhká černá popelovitá vrstva s kusy spáleného dřeva, nad ní byla 15 cm silná vrstva sutě z kusů cihel, tašek a dlaždic. Svrchní vrstva pak byla velmi podobného charakteru jako vně jímky - suť z kousků cihel a malty.

Kamenický článek z jemného pískovce, který byl druhotně použit ve stěně jímky, svým tvarem připomínal konzolu, například k římsě. Zadní část, která mohla být původně vsazena do zdiva, však nebyla přístupná.

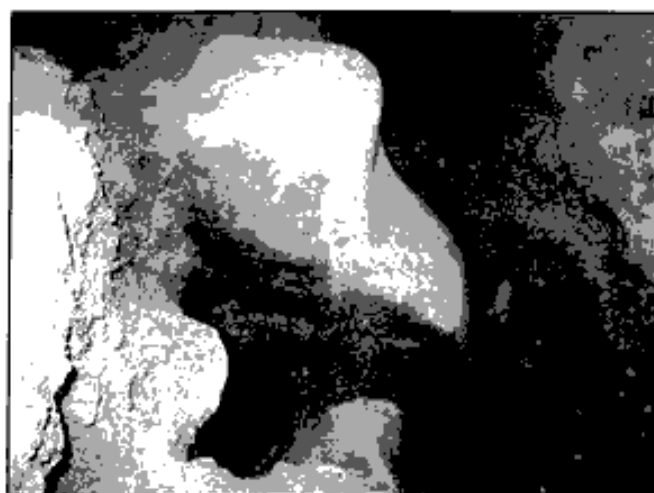
Jímka mohla snad sloužit pro potřeby kuchyňského provozu, způsob jejího umístění v místnosti a od stěn místnosti odlišná orientace ale ukazují na to, že odkrytá cihlová jímka mohla vzniknout snad již před stavbou objektu úřednického domu, to znamená nejpozději v 1. třetině 19. století či ještě dříve a byla součástí systému těchto jimek v blízkém okolí (několik dalších relikvů cihlových jimek

Bečov - plán hradu, v severovýchodním nároží úřednický dům s vyznačením jímky

Bečov - cihlová jímka v úřednickém domě, foto P. Sokol

Bečov - druhotně použitý kamenický prvek, foto P. Sokol

pod cestou v prostoru před úřednickým domem a dále k hradu bylo zjištěno ve výkopu pro kanalizaci v roce 2002). Šlo zřejmě o systém budovaný v souvislosti s beaufortskými přestavbami horního hradu a jeho adaptací na obytné a kancelářské prostory. Systém jímek zanikl v blíže neurčené době, dokumentovaná jímka (a rovněž i jímky ostatní) mohla být zničena patrně v souvislosti s úpravou terénu při výstavbě úřednického domu a úpravách přístupové cesty do hradu v průběhu 1. poloviny 19. století (samotná budova postavena do roku 1834, kdy je zmiňována v inventáři, v roce 1841 proběhl odstřel hradby a skály při východní stěně kaplové věže a tedy proběhlo zřejmě i zbudování nového přístupu na hradní nádvoří, v roce 1863 se měla upravovat příjezdová cesta od nového ke starému zámku). Architektonický článek druhotně použitý v jínce může pocházet z budovy, která dříve stála v místech pozdějšího klasicistního objektu a je zachycena na plánu hradu z roku 1659.¹¹

Bečov, východní svah zámeckého areálu

Součástí zámku v Bečově nad Teplou je samostatně stojící budova tzv. kuchyně (č.p. 12) umístěná při východní straně za průjezdem zámeckého traktu. Stavba velmi pravděpodobně vznikla současně s budováním barokního zámku, jehož základní podoba se utvořila v letech 1710 - 1713. Budova kuchyně tehdy byla zřejmě vystavěna jako druhé, do svahu vysunutě boční křídlo zámku, její provázanost s hlavním zámeckým traktem zůstává nejasná, na vyobrazení F. A. Hebera z roku 1846 je kuchyně spojena

s čelním křídlem zámku jakýmsi zděným krčkem, který v sobě mohl obsahovat průchod.

Později, v letech 1865 - 1869, byla místo tohoto krčku postavena krytá pavlač spojující kuchyni s 1. patrem zámeckého traktu. Poslední podoba této kryté pavlače před jejím odstraněním je zachycena na fotografii z roku 1976. Budova kuchyně byla postavena do linie východní obvodové hradby na hraně prudkého skalnatého svahu a svou východní částí byla do horní části svahu částečně zapuštěna a vysunuta tak před linii hradby a boční stěny čelního zámeckého křídla.

Budovy tzv. kuchyně se pravděpodobně týká popis z inventáře z roku 1834, který zmiňuje na zadní (opačné) straně zámecké budovy směrem na východ obytný dům na pokraji skalnatého vrchu, vně třípatrový, na straně do nádvoří na jedné straně dvoupatrový, na nároží má ale jen jedno patro(?). Uvnitř bylo dohromady 6 obytných místností, 1 předsiň, 3 kuchyně, 3 spíže a záchody. Tato budova byla tehdy obydlím justiciára a správce pozemkových knih. Ve svahu přímo pod kuchyní byl pravděpodobně až za Beaufortů, nejpozději do roku 1846, vystavěn chodníček kolem kuchyně, který se v jižním směru napojoval na schodiště ze zámku do zahrad, v druhém směru pokračoval pravděpodobně podél vnější strany hradby dále k severu. Tato komunikace tak obcházela celou východní stranu zámku vně hradeb a propojovala ji zřejmě se zámeckými zahradami na jižní straně zámku. Chodníček pod kuchyní byl umožněn jen díky zdi vestavěné do svahu ve vzdálenosti cca 2 metry od budovy kuchyně.

Pod touto zdí v dolní části svahu stál dům, jehož sedlová střecha a štít jsou rovněž zachyceny na zmiňovaném vyobrazení. Příslušnost do komplexu zámku je vcelku pravděpodobná, ukazuje na ní i na plánech ještě z 2. poloviny 20. století zachycená dnes neexistující branka a přístupové schodiště z výše umístěné zámecké zahrady a odkryv prostoru této branky v roce 2001 při výzkumu přilehlého schodiště ze zámku do zahrady. Budova již nestojí, její existenci v těchto místech dokládá zarovnaná terasa, zbytek nájezdu příjezdové komunikace z ulice pod zámek, uvedené vyobrazení zámku od F. A. Hebera a fotografie ještě z 20. století. Pokud budova uváděná výše v popisu inventáře byla skutečně tzv. zámeckou kuchyní, pak objekt stojící pod ní ve svahu lze ztotožnit s tzv. Lillovským domem, o němž inventář z roku 1834 tvrdí, že stál přímo pod obydlím justiciára na úpatí výše zmíněného skalnatého pahorku. Původně šlo o přízemní, později jednopatrový dům s kuchyní, obytnou místností, asi alkóvnou a spíží. Tato budova tehdy sloužila k bydlení různým úředníkům nebo vdovám po nich. Není vyloučené, že zároveň jde i o dosud spolehlivě nelokalizovaný tzv. granátický či obytný úřednický domek, který se stavěl v roce 1738, asi jako úplně nový, někde "v šancích". Při jeho stavbě musely být staré zdi šanci vyrovnány. V suterénu mělo být vězení pro poddané. Pozůstatkem tohoto vězení by snad mohl být prostor ve spodní stěně terasy zaniklého domu, který je přístupný ze silnice pod zámek, viz foto východní strany zámku.

Okružní chodníček zřejmě fungoval až do opuštění zámku Beauforty v roce 1945 a postupně zanikl v průběhu 2. poloviny 20. století, kdy byl ještě zachycen včetně později přeměněného komunikačního systému na zaměřeních zámeckého areálu. Na fotografii z roku 1976 je

ještě patrné jeho bortící se propojení se schodištěm v zámecké zahradě.

Nezajištěná zeď ve svahu pod kuchyní se začala v poslední době hroutit a uvolnila tak zásypy v horní části svahu mezi ní a kuchyní, které se vytvořily v prostoru širokém kolem dvou metrů. Hrozilo nebezpečí, že tyto násypy o dosud neznámé mocnosti sjedou po prudkém skalnatém svahu a ohroží statiku zámecké kuchyně, u níž nebylo zřejmé, zda její zdivo bylo založeno na skále. Materiál vyvalený z tohoto prostoru za havarijní zdi obsahoval množství raně novověké keramiky, drobných zlomků skla a zvířecích kostí a naznačoval vyplnění prostoru mezi zmíněnou zdi a budovou kuchyně zásypem s kuchyňským odpadem.

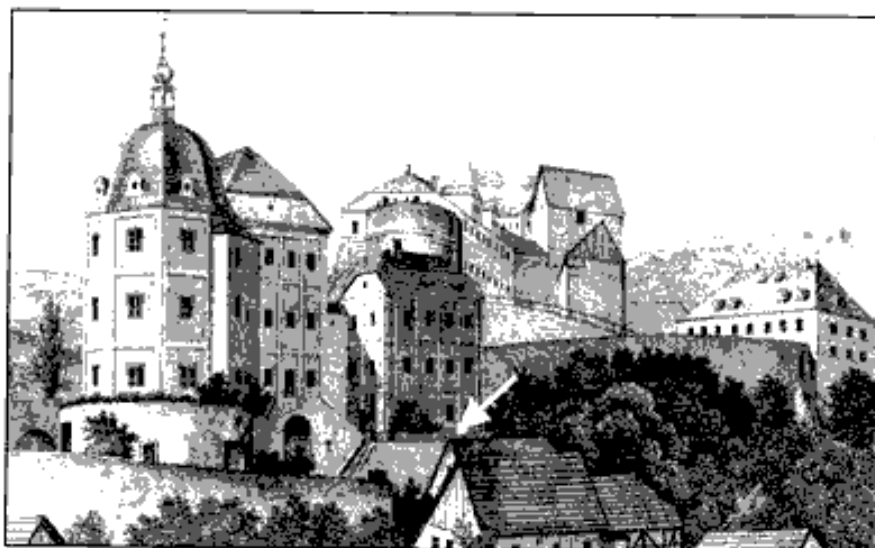
Pro potřeby statického posouzení byla položena sonda v uvedeném prostoru úzké terasy mezi budovou kuchyně a hroutící se zdi. Účelem sondáže bylo ověření hloubky skalnatého podloží a způsob založení zdiva kuchyně. Sonda 1 x 1,4 m přiléhala k východní zdi kuchyně a z bezpečnostních důvodů nedosahovala až k havarijní zdi. Svrchních 10 cm tvořil drn, pod kterým byla 10 - 25 cm silná kamenitá vrstva (zbytky úpravy chodničky?) se zlomky cihel, hlínou, s keramikou, zvířecími kostmi a sklem. Pod touto vrstvou pak následoval mohutný hlinitý zásyp o různé konzistenci s množstvím kuchyňského odpadu. Násyp dosedal na skálu v hloubce přibližně 1,5 m od současného povrchu, východní zeď kuchyně byla založena až na této skále.

Nálezy měly jednotný charakter - množství raně novověké glazované i neglazované keramiky datované rámcově do 18. století, s přesahem zřejmě i do století devatenáctého, dále drobné zlomky čírého skla (včetně spodku nožky čišky nebo pohárku), několik zlomků porcelánu s modrým dekorem (text ve švabachu), několik železných předmětů (např. zámek) a množství zvířecích kostí. Jde o odpad spojený nejpravděpodobněji s provozem budovy kuchyně (a zřejmě v určité době i obydlím úředníka, viz zmínka v inventáři z roku 1834), přičemž výška násypu na skalním podloží ve stráni ukazuje na to, že jeho vznik byl umožněn právě onou havarijní zdi, která tento zásyp ve svahu držela. Stopy starších situací nebyly sondou zjištěny, což lze vysvětlit nejen prudkým sklonem svahu před vznikem zdi, ale i terénními pracemi spojenými s bouráním staré hradby a lámáním skály pro postavení budovy tzv. kuchyně v letech 1710 - 1713.

Havarijní zeď vznikla nejspíše v souvislosti se stavbou tzv. granátnického či Lillovského domku v létě 1738, s čímž plně koresponduje materiál v zásypu vzniklém po tomto datu (i v případě, že nejde o tzv. granátnický domek z roku 1738, dokládají nálezy ze zásypu existenci zdi již

Bečov - havárie zdi nad zaniklou budovou pod zámeckou kuchyní. V levém dolním rohu terasy otvor, snad případný pozůstatek vězení pro poddané? Foto T. Wizovský

Bečov - zámecká kuchyně, pod ní chodnička umístěná na terase vytvořené zdi. Vyobrazení F. A. Hebera z r. 1846. Štuka označuje místo sondy

v 18. století). Existence násypu a v něm obsažených nálezu ukazuje na to, že domek na terase v dolní části svahu byl již od počátku zabezpečen proti sesuvu svahu touto zdi. Druhotně byla vzniklá úzká terasa využita pro vybudování vyhlídkového chodničky, který podle menšího množství nálezu z 19. století vznikl zřejmě až počátkem či v průběhu 1. poloviny 19. století do roku 1846, kdy je již zachycen na vyobrazení F. A. Hebera.²⁾

Valeč, zahradní fontánka

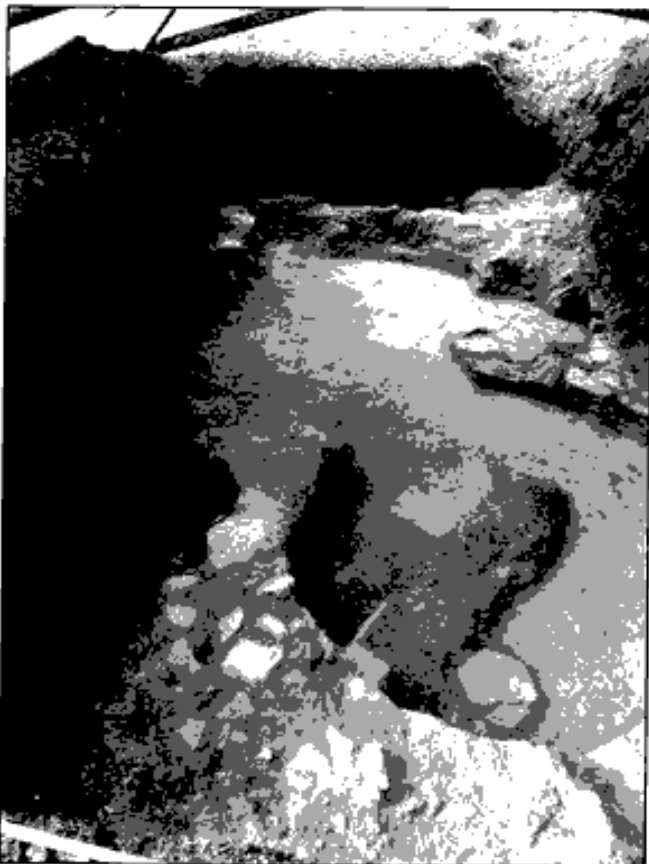
V září roku 2004 se uskutečnil drobný záchranný výzkum v zahradě zámeckého areálu ve Valeči (okr. Karlovy Vary). Z roku 2000 zde zůstávala nezahmota část výkopu po pokládání elektrického vedení. Jelikož se v průběhu těchto prací narazilo na část zděného objektu, trasa výkopu byla odkloněna a výkop rozšířen na sondu 4,8 x 2 metry, která však již nebyla dokončena. Dotyčné torzo sondy bylo ponecháno pro následující výzkum. V září 2004 byla sonda rozšířena na 2,6 m a to podle rozsahu zachycené části

Bečov - vzhled zámecké kuchyně v r. 1976, foto J. Gryc

objektu. Podobně byla upravena i délka výkopu a vznikla tak sonda o rozměrech 4,8 x 2,6 m, delší stranou orientovaná ve směru severozápad - jihovýchod a o maximální hloubce 1,05 m. Poloha této sondy je přibližně 15 metrů severně od zděného zahradního bazénku. Hrubé práce na rozšíření a upravení sondy provedli zaměstnanci zámku za pečlivého dozoru kastelána a konzultací s archeologem, který pak provedl začíšťovací a dokumentační práce.

V ploše sondy byla odkryta část zděného objektu, z vnější strany zajiřovaného. S největší pravděpodobností jde o zbytek zaniklé, snad barokní zahradní fontány či kašny, po níž se na povrchu nedochovaly žádné stopy, vzdálené od zámku cca 155 metrů západním směrem. Odkryta byla jen jihozápadní část, ze které lze usuzovat na

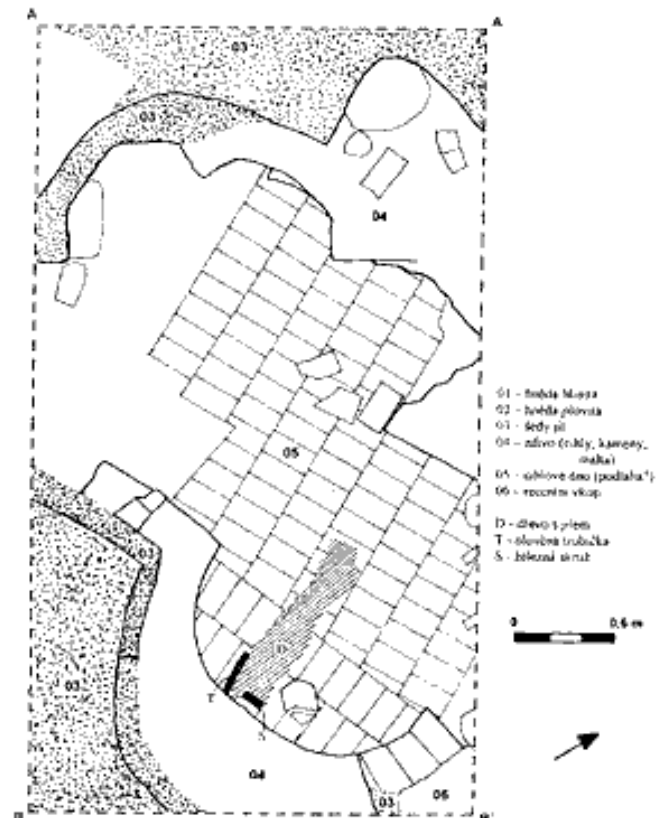

Valeč - odkrytá část pravděpodobně zahradní fontánky, foto P. Sokol

přibližně čtyřlístkový či nepravidelný čtyřhranový půdorys s osami cca SSZ-JJV a JIZ-VSV, předpokládaný průměr objektu byl cca 4,5 m. Přesný tvar půdorysu však nebyl určitelný, v odkryté části se projevovaly nesymetričnosti.

Fontánu tvořil bazének a pravděpodobně středový sokl, jehož možné zbytky u severního profilu sondy však nebyly v průřezu tušených os. Stavba byla zděná z cihel o rozměrech 27 x 14 x 6 cm spojovaných maltou, šifka stěn byla na délku cihly, vrchol jižního oblouku se jevil jako zesílený. Dno fontány bylo tvořeno řadami cihel, přičemž v jediném celém odkrytém jižním oblouku byly tyto řady orientovány přibližně v kolmém směru než v celé ostatní ploše dna. Západní část dna byla poškozena a cihlová dlažba se zde nedochovala. Stavba byla z vnější strany zaizolována šedým jílem. Celý objekt, jehož nejvyšší dochovaná úroveň byla v hloubce 40 cm od povrchu terénu, byl zaplněn hlínou s balvanů a stavební sutí. Z této sutí pravděpodobně pocházejí zbytky zetlelého dřevěného potrubí obaleného jílem, které se spolu s dvěma železnými skružkami nalézaly v druhotném uložení v jižní části objektu na jeho dně. Průměr skruží byl 12 cm, šifka 5 cm. Potrubí pravděpodobně pochází z vnějšku objektu a sloužilo k přívodu vody do fontány. V těsné blízkosti zetlelého potrubí byla nalezena i olověná zdeformovaná trubička, zřejmě rovněž součást vodního zařízení fontány, o délce 25 cm, na jednom konci silnější (tloušťka stěny 0,7 cm a světlost 2 cm), na druhém užší (tloušťka stěny 0,3 cm, světlost 1 cm). Kromě zlomků cihel byla opět v blízkosti těchto nálezů na dně objektu i rozlomená šestiboká dlaždice. Ze zásypu nebyly získány žádné nálezy, které by umožňovaly spolehlivou dataci objektu.

Odkrytý objekt v centrální části zámecké zahrady je pozůstatkem prvku snad již její barokní podoby a kompozice zcela odlišné od dnešní. Není vyloučeno, že starší podoba zahrady byla tvořena větším počtem takovýchto objektů tvořících promyšlený systém.³⁾

Valeč - půdorysná situace odkryté části zahradní fontánky, kresba P. Sokol

Poznámky: 1) Anderle, J.: Zámek Bečov. Bývalá lesní správa čp.11. Stavebně historický průzkum, Plzeň 2003; Libal, D. - Holanová, E. - Heroutová, E.: Bečov nad Teplou. Hrad. Stavebně-historický průzkum, SÚRPMO v Praze; Sokol, P.: Bečov - hrad, úřednický dům. Zpráva o archeologickém dozoru v lednu 2004, NPÚ, ú.o.p. v Plzni. 2) Klsák, J.: Bečov nad Teplou. Barokní schodiště zámecké budovy. Nálezová zpráva z archeologického výzkumu, Karlovarské muzeum, Karlovy Vary 2001; Libal,

D. - Holanová, E. - Heroutová, E.: citace v pozn, 1; Sokol, P.: Bečov nad Teplou. Sonda pro statické účely u čp. 12. Zpráva o archeologickém výzkumu v roce 2004, NPÚ ú.o.p. v Plzni, Plzeň 2005. 3) Klsák, J.: Valeč - zámek. Archeologický výzkum areálu. Nálezová zpráva, Karlovarské muzeum, Karlovy Vary 2000; Sokol, P.: Valeč - zámecká zahrada. Zpráva o výsledcích archeologického výzkumu v září 2004, NPÚ, ú.o.p. v Plzni.

Povrchový průzkum domnělého tvrziště Krajt

(za pomoci Krčmářovy biologické nedestruktivní metody)

Luděk Krčmář - Vilém Knoll

Na jaře tohoto roku mé srdce opět zajásalo. Obdržel jsem totiž nové číslo Hlásky, v němž je popisovaná další objevená tvrz na Mariánskolázeňsku,¹⁾ které se díky úpěnlivému terénnímu průzkumu zdejšího badatele Z. Buchteleho stává územím s největší koncentrací panských sídel a jejich reliktní²⁾ na území celé naší vlasti.³⁾

Obr. 1: Domnělý Krajt (okr. Tachov), prostor východně od hráze rybníku, kde se má nacházet podle Z. Buchteleho cesta do Mähringu a další cesty varlovitého tvaru (foto V. Knoll - všechny fotografie byly pořízeny 22. 5. 2005)

První návštěva lokality v tradičním složení V. Keller, L. Krčmář a V. Knoll však přinesla jisté rozčarování. Nejenže naprosto neodpovídal plánec lokality co se týče zaměření okolních starých cest, nutných k přesnější lokalizaci,⁴⁾ které jsme zde ve valné většině nebyli schopni nalézt (viz obr 1), ale i samotné tvrziště uprostřed rybníka prostě nebylo. No ale co když se mrška skrývá pod hladinou? A tak spatřila světlo světa nová metoda výzkumu, kterou její autor ve své vrozené skromnosti nazval Krčmářovou nedestruktivní biologickou metodou. Měla být použita za pomoci sondy, kterážto se podle rozhodnutí jejího autora měla jmenovat V. Keller. Jakmile se ovšem sonda o svém úkolu dozvěděla, náhle onemocněla a mohla se výzkumu účastnit jen jako fotodokumentátor. A tak se kupodivu sondou stal samotný vynálezce metody.⁵⁾

Úkolem sondy bylo vydat se po náplavě rybníkem až k prostoru domnělého tvrziště v místě určeném Z. Buchtelem, jak naznačuje fotodokumentace s popisem (obr. 5 - 14), prováděná současně dvěma fotoaparáty (fotografové V. Keller a V. Knoll) z míst vyznačených na plánu (obr. 3). Samotný plánec bylo posléze nutné upravit, protože kromě absence okolních cest a pozůstatků hráze na přítoku a dále naopak zjištěné pozůstatky výpusti, pokládané Z. Buchtelem

Obr. 2: Domnělý Krajt (okr. Tachov), pozůstatky výpusti v hrázi rybníka (foto V. Knoll)

za průsak (obr. 2) a zbytků původního přepadu na severovýchodě hráze, patrně i na plánu (obr. 4), zjistila sonda přibližně i jiný rozsah naplaveniny z přítoku.

S velikou litostí tedy můžeme, na rozdíl od titulku na úvodní straně Hlásky XVI, 2005, č. 2 vyslovit názor, že tvrz Krajt s nejvyšší pravděpodobností objevena nebyla.⁶⁾

Poznámky: 1) Z. Buchtele, Objev tvrže Krajtu. In: Hláška XVI, č. 2, Plzeň 2005, s. 17 - 19. 2) Ale i dalších v terénu patrných objektů - celnic, strážišť či vojenských ležení, nebo dokonce lokalit se záhadnými názvy a funkcemi, jako například ringval či dokonce opevněná hráz. Bližší například články publikované na internetových stránkách Z. Buchtele - D. Holubec, Mariánskolázeňsko [online], poslední verze 2005 [cit. 8. 6. 2005]. URL: <<http://www.marianskolazensko.cz/index.html>>. 3) Bližší se

Obr. 4: Domnělý Kraj (okr. Tachov), pozůstatek po původním přeplavu v hrázi rybníka (foto V. Knoll)

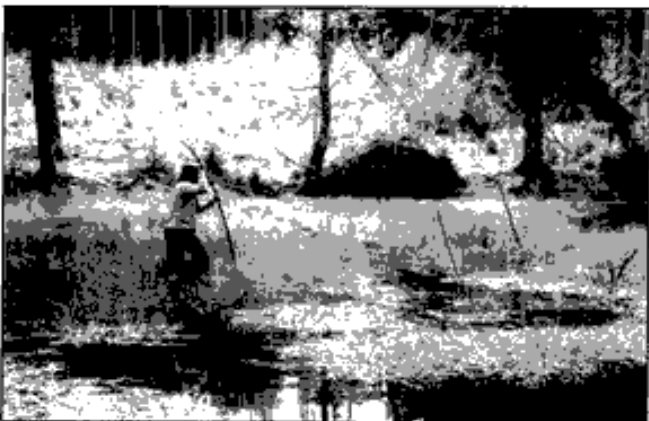
Obr. 8: Domnělý Kraj (okr. Tachov), sonda v poloze předpokládaného pahorku tvrdiště prožívá nejhorší část výzkumu, kdy se začíná propadat do hloubky, nedosahuje dna a je zadržena nad vodou pouze trsem husté vodní vegetace (foto V. Keller, stanoviště F1)

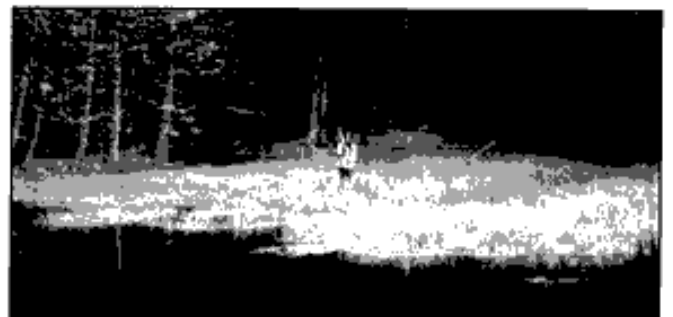
Obr. 5: Domnělý Kraj (okr. Tachov), počátek postupu sondy náplavou (foto V. Keller, stanoviště F1)

Obr. 9: Domnělý Kraj (okr. Tachov), sonda se úprkem snaží dostat z domnělého pahorku na trochu pevnější půdu pod nohama v oblasti předpokládaného příkopu (foto V. Keller, stanoviště F1)

Obr. 6: Domnělý Kraj (okr. Tachov), sonda před předpokládaným příkopem dle náčrtku Z. Buchteleho (foto V. Keller, stanoviště F1)

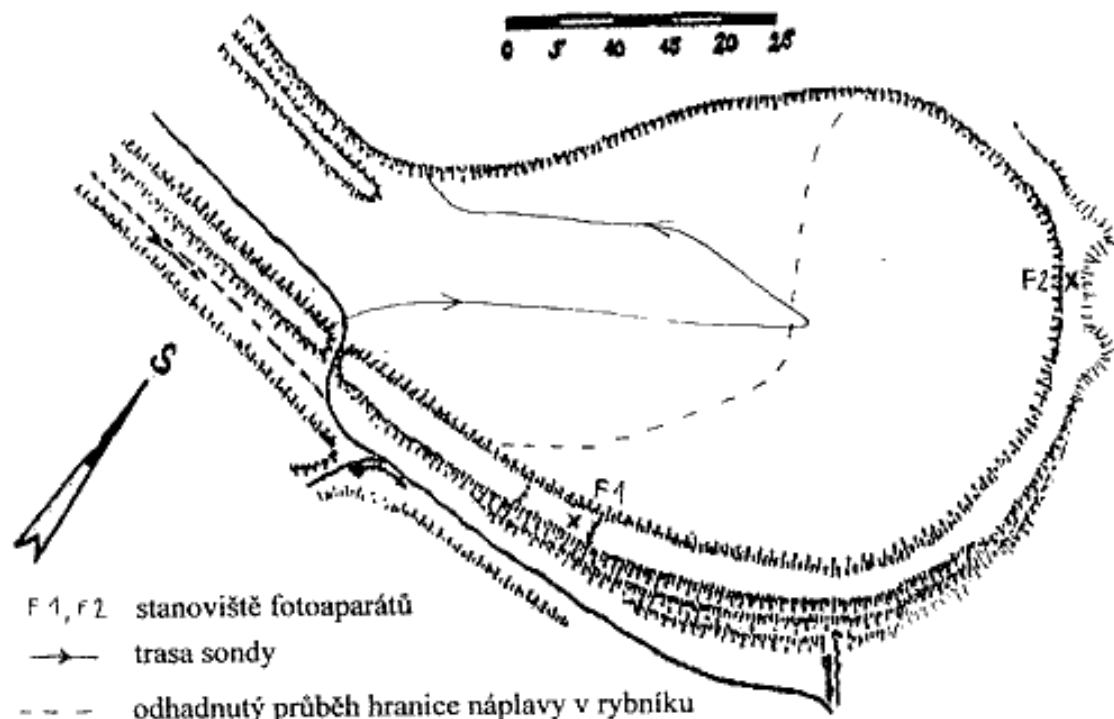
Obr. 10: Domnělý Kraj (okr. Tachov), sonda před předpokládaným příkopem dle náčrtku Z. Buchteleho (foto V. Knoll, stanoviště F2)

Obr. 7: Domnělý Kraj (okr. Tachov), sonda v předpokládaném příkopu dle náčrtku Z. Buchteleho - je zřejmé, že zde terén zůstává na stejné úrovni jako v případě polohy zachycené na obr. 6 (foto V. Keller, stanoviště F1)

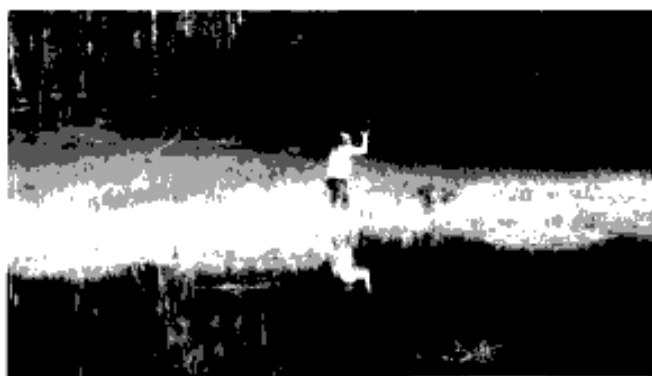
Obr. 11: Domnělý Kraj (okr. Tachov), sonda v předpokládaném příkopu dle náčrtku Z. Buchteleho - je zřejmé, že zde terén zůstává na stejné úrovni jako v případě polohy zachycené na obr. 10 (foto V. Knoll, stanoviště F2)

Obr. 3: Domnělý Krajt (okr. Tachov), autory upravený orientační náčrt Z. Buchteleho s vyznačením trasy sondy, nově zjištěné hranice náplavy v rybníku, stanovišť fotoaparátů, zbytku původního přepadu, hloubkové výpusti a s odstraněním náčrtu prostoru pahorku tvrzště a okolních cest, které zde spatřuje Z. Buchtele

Obr. 12: Domnělý Krajt (okr. Tachov), sonda v poloze předpokládaného pahorku tvrzště prožívá nejhorší část výzkumu, kdy se začíná propadat do hloubky, nedosahuje dna a je zadržena nad vodou pouze trsem husté vodní vegetace (foto V. Knoll, stanoviště F2)

Obr. 13: Domnělý Krajt (okr. Tachov), úprk sondy na náplavu v severovýchodní části rybníka (foto V. Knoll, stanoviště F2)

Obr. 14: Domnělý Krajt (okr. Tachov), na sondě bezprostředně po průzkumu je bílou čarou vyznačen její nejhlubší ponor, a to právě v místech, kde měla naopak dle Z. Buchteleho stát na místě pahorku jím objeveného tvrzště (foto V. Knoll, stanoviště F2)

k této situaci vyjadřují V. Knoll - L. Krčmář, Terénní výzkum vybraných tvrzišť v oblasti Slavkovského lesa a v okolí Mariánských Lázní (poznámka k vyhodnocování terénních výzkumů). In: Hláska XIII, č. 3, Plzeň 2002, s. 34 - 40. 4) Z. Procházka - J. Úlovec, Hrady zámky a tvrže okresu Tachov I. Tachov 1988, s. 63. Zde je uvedena citace pramenů a literatury k historii a lokalizaci tvrže, mimo jiné i její polohy po levé straně stezky k Marynku (Mähring v Německu). 5) Popis sondy: 32 let, výška 187 cm, váha 104 kg. Pomocné zařízení: suchý klacek o výšce cca 220 cm. 6) Případný honorář se autoři rozhodli věnovat na další provoz

záslužné minohledačky Z. Buchteleho. Srovnej například Z. Buchtele, Proč vznikly Staré šance a odkud byl dobytý hrad Kynžvart. Historický omyl po staletí uváděný jako fakt se definitivně vysvětlil!! Všechno je jinak. [online], poslední revize 2005 [cit. 8. 6. 2005]. URL: <<http://www.marianskolazensko.cz/HTML/zajimavosti/hrad.htm>> či občasně články o něm v novinách, jako J. Dolanská, Archeolog léta luští záhady. In: Karlovarské noviny roč. 11, č. 145, 22. 6. 2002, s. 1; T. Kábrt, Amatérský archeolog našel zbytky tvrže Krajt. In: Mladá fronta Dnes - Karlovarský kraj, č. 179, 2003.

Lovecký zámeček Prachárna u Dukovan

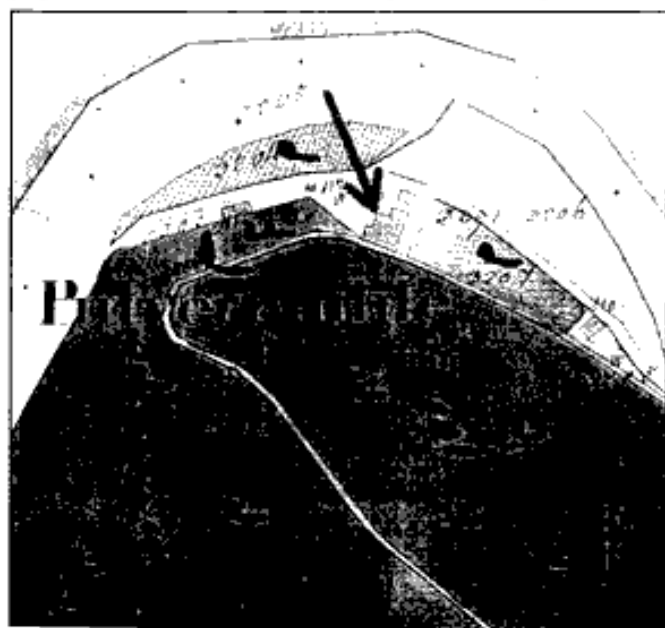
Jan Knotek

Jedním ze zvláštních typů šlechtických sídel, které kastellologie zatím dosti opomíjí, jsou dnes mnohdy již zaniklé lovecké zámečky z období 18. - 20. století, které sice nesloužily pro stálý pobyt šlechty, ale v době lovů, které patřily k životnímu stylu šlechty, hrály význačnou roli. Proto jsem se rozhodl, že o jednom takovém zámečku napíši článek, i když funkci šlechtického loveckého zámečku plnil jen po určitou dobu své existence, neboť zpočátku sloužil jako správní středisko prachárny a rovněž jako hájovna. Jedná se o objekt, o jehož existenci je sice hlavně mezi moravskými kastellology určité povědomí, ale jeho historie, vzhled i poloha jsou téměř neznámé, na rozdíl např. od zachovalého a nedaleko Práchovně (jak byl objekt lidově nazýván) stojícího zámečku na Vlčím Kopci poblíž řeky Oslavy.

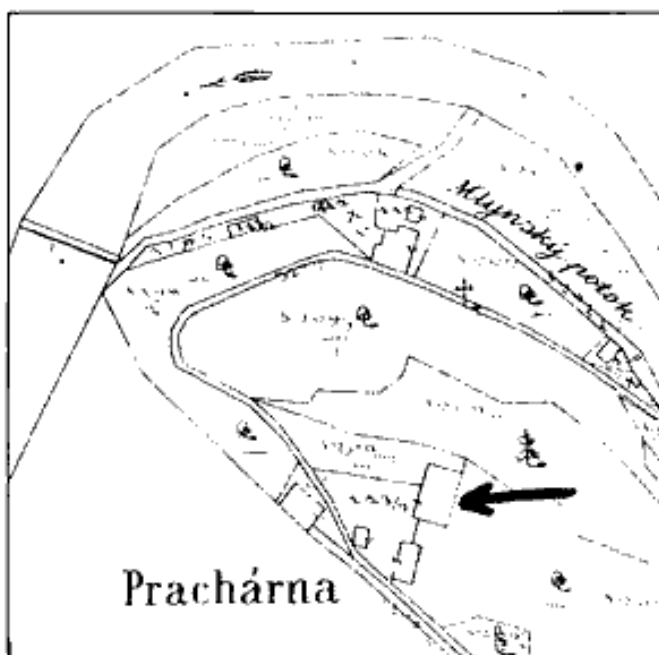
Článek bude pojednávat o zaniklém objektu, který se nacházel v katastrálním území Dukovan - staveb. parc. č. 113/2 v těsném sousedství dnes již zatopeného údolí řeky Jihlavy, kde se v současné době nachází vyrovnávací nádrž Mohelno (též zvaná Dolní nádrž), která je součástí vodního díla Dalešice (okr. Třebíč). Když toto vodní dílo ještě nebylo, nalézala se v malebném přírodním prostředí na skalní plošině nad říčním údolím Jihlavy jednopatrová budova postavená v klasičtém stylu, zvaná Práchovně, která svým vzhledem připomínala od svého vzniku malý zámek, i když vznikla

jako správní budova místní prachárny. Vznik budovy je možno datovat do doby po roce 1825, neboť na katastrální mapě Dukovan z tohoto roku není ještě vyznačena. Vlastní prachárna, kde se vyráběl střelný prach, se nalézala až na samém dně údolí řeky Jihlavy. Byla to přízemní budova s velkými sklepy na skladování střelného prachu a surovin, které měly sloužit k jeho výrobě, jako byl například sanitr. K tomuto objektu také náležely hamry, které sloužily jako dostupný a laciný energetický zdroj na drcení střelného prachu. Tento výrobní objekt je dnes hluboko pod vodami nádrže Mohelno.

K Práchovně, která nebyla přímo zatopena vodním dílem Mohelno, ale asanována z bezpečnostních důvodů (podrobněji níže), vedla cesta od jižní strany a byla zakončena srázem asi v délce 600 m. Skalní plošina, na které Práchovně stávala, se nachází asi 1000 m severovýchodně od hradu Rabštejna, přes zalesněnou roklí. Skála na níž stojí Rabštejn, stejně jako skála Práchovně, je složena z amfibolitu. To podle vyjádření mnohých geologů spolu s vysokými nánosy z řeky Jihlavy, které tvořily též součást geologického podloží Práchovně, nezaručovalo budovám stojícím v těchto místech příliš velkou statiku po zaplnění údolí vodou nádrže Mohelno, což přispělo k rozhodnutí o jejich likvidaci.

Výřez z katastrální mapy Dukovan z r. 1825. Objekt prachárny označen šipkou, správní budova ještě nestála

Výřez z katastrální mapy Dukovan z r. 1905. Šipkou označena správní budova - zámeček Prachárna

Zámeček Prachárna (fotoarchiv J. Khora)

Zámeček Prachárna (fotoarchiv S. Knotka)

Zjišťování údajů o tomto objektu bylo velmi obtížné, neboť písemné prameny o něm, s výjimkou pozemkové knihy Dukovan¹⁾ a katastrálních map Dukovan,²⁾ prakticky neexistují; též údaje literatury jsou velmi skromné. Práce Alfonse Fibicha o Dukovanech z roku 1909 se pouze v souvislosti s popisem křížů v dukovanském katastru zmiňuje o kříži pocházejícím z tehdy již zpustlé prachárny, který nechal zřítit v roce 1825 majitel prachárny Jan Žemlička.³⁾ Pavel Oulehla ve své práci o Dukovanech (dnes jen velmi obtížně přístupná, neboť není k dispozici ve veřejných knihovnách) se zmiňuje o neštěstích v prachárně a uvádí přehled jejích majitelů (Zelníčkoví, dr. Deutsch, Halamkovi, velkostatek Dukovany - bez přesnějších letopočtů).⁴⁾ Z hlediska těchto majetkových změn, které je však nutno srovnávat a korigovat s údaji v pozemkové knize, je z hlediska „zámecké historie“ nejdůležitější údaj o koupi Prachovny dukovanským velkostatkem. Oulehla sice neuvádí datum ani kupce, ale podle pozemkové knihy k tomu došlo v roce 1917, kdy od zdejších majitelů, manželů Viléma a Anny Klorových, koupili Prachovnu majitelé dukovanského velkostatku Karel a Emilie Littmanovi. Tehdy byla bývalá správní budova prachárny upravena na hájovnu (pamětníci připomínají pobyt rodiny hajného Svobody, který měl tři syny), neboť se nacházela uprostřed lesů dukovanského velkostatku, a současně byla upravena pro pobyt majitelů v době lovů. Takže o funkci loveckého zámečku můžeme hovořit až v této době.

O neštěstích v prachárně se zmiňuje ve svých tištěných pamětech i Ferdinand Čurda.⁵⁾ Zajímavé je, že o Prachovně se vůbec nezmiňuje nejpodrobnější práce pojednávající o okolí Dukovan, publikace z řady Vlastivědy moravské.⁶⁾ Vzhledem k nedostatku písemných pramenů a literatury byly důležitým zdrojem informací zvláště o dalších osudech Prachovny i vzpomínky a záznamy pamětníků Františka Khora a Stanislava Knotka.

Součástí dukovanského velkostatku zůstala Prachovna až do roku 1936, kdy ji koupili Vilém Vodvárka-Kubínský s manželkou Klárou. Tito majitelé se po roce 1939 přihlásili k německé národnosti a přijali v roce 1941 nové příjmení Melzer. Na začátku 2. světové války v roce 1940 pronajali Prachovnu fotografovi Františku Skácelovi, který měl velký fotoateliér v Brně. Manželé Skácelovi obývali Prachárnu celoročně. Mezi časté návštěvníky Prachovny v této době patřil hajný Antonín Šoustar a farář Kolísko, kteří zde podle pamětníků hráli často karty. František Skácel si najal i správce, pana Kříže, a pomocnou sílu z Heřmanic. V roce 1945 byla Prachovna na základě Benešových dekretů manželům Melzerovým znokoupena a přešla do vlastnictví československého státu. Až do roku 1948 ji měl dále v pronájmu zmíněný František Skácel. Ten zde nechal postavit i bazén, který je tu dodnes a roste v něm několik stromů.

Po roce 1948 připadla Prachovna Dolu Nosek v Rosicko-Oslavanském revíru. Využívaly ji hodně lidové milice dolu. Milicionáři prostor Prachovny takřka neprodyšně uzavřeli, ale hodně tam budovali. Zavedli do objektů elektřinu, vodovod, vykopali další studny, zpevnili rozpadající se cesty. Milicím sloužil objekt do roku 1953, potom byl využíván jako rekreační středisko dolu pro horníky a jejich rodiny. Byly zde postaveny ještě i další zděné ubytovny a kulturní místnost, kde se pořádaly v okolí velmi proslavené taneční zábavy až do roku 1972. Vzhledem k již zmíněnému charakteru podloží skály, na níž Prachovna stála, bylo v roce 1973 z bezpečnostních důvodů rozhodnuto o uzavření objektů na Prachovně a jejich postupné asanaci.

Mnohému dnešnímu návštěvníkovi tohoto místa jistě neujdou terasy z mohutných kamenů, které udržují přístupovou cestu do bývalé Prachovny. Za povšimnutí stojí i roubená studna zapuštěná přímo v terase a obložená kameny, nad níž se nalézá mohutný kamenný překlad. Samo toto místo ještě po letech vybízí k romantickému přemýšlení o dějích minulých i přítomných a neexistující objekt Prachovny k nám promlouvá svou vlastní řečí.

V závěru této práce mi dovoluji, abych poděkoval za obětavou a nezištnou práci zejména Stanislavu Knotkovi ze Slavetic, dále Josefu Khorovi z Dukovan, jehož archivu jsem hodně využil, Zdeňku Holému z Ivančic a v neposlední řadě doc. PhDr. Františku Musilovi, CSc., který opatřil potřebné mapy a motivoval mě i k samotnému napsání tohoto článku.

Poznámky: 1) Jedná se o vložku č. 84 pozemkové knihy Dukovany, která je uložena na Katastrálním úřadě v Třebíči. 2) Výřez z těchto katastrálních map je přílohou článku. Originály jsou uloženy v Ústředním archivu geodézie a kartografie v Praze. 3) A. Fibich, Dukovany a hrad Rabštýn, Dukovany 1909, s. 29. Kříž s příslušným nápisem se v Dukovanech nalézá dodnes. 4) P. Oulehla, Paměti obce Dukovan, Dukovany 1930, s. 16. 5) F. Čurda, Paměti ze svého života, Dukovany 1962,

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

Mezinárodní konference

Ve dnech 30. 5. - 3. 6. 2005 proběhla na zámku Hrubá Skála konference *Castrum Bene*, které se účastnila řada předních kastellologů z České republiky, Německa, Rakouska, Polska, Maďarska, Slovenska, Slovinska, pobaltských zemí a dalších států. Zúčastnili se jí také členové Klubu Augusta Sedláčka. Tématem byly především hrady determinované skalními polohami, ale též otázky vztahu hradů k terénu obecně. Tématu odpovídaly i exkurze po hradech v Českém ráji.

Tomáš Karel

Dodatek ke hradu Rabí

V článku Petra Sokola *Z archeologie hradů a zámků Plzeňského kraje v Hlásce XV/2004 č. 4* byli čtenáři na str. 59 a 60 seznámeni s výzkumem provedeným při příležitosti výkopu pro kanalizaci v těsné blízkosti hradu Rabí, u 2. hradní brány, dnešní pokladny (plánek na str. 60 zmíněného článku). Protože znám uvedený prostor podrobně, chtěl bych tímto příspěvkem o něm rozšířit naše vědomosti.

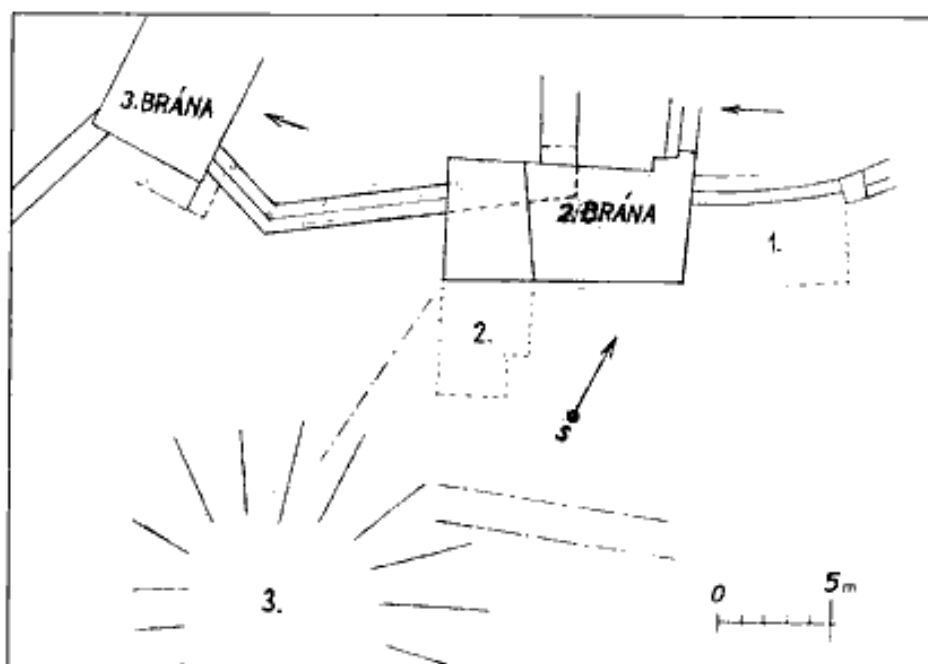
V prostoru, kde se prováděl výkop kanalizace, byl při mohutné dostavbě a rozšíření hradu Rabí v průběhu 15. století vybudován pouze vstupní příhrádek počínaje třetí hradní branou ke druhé a pak 1. hradní bráně (obrys tohoto příhrádku v části, týkající se výstavby kanalizace, pro lepší orientaci příkládám). Mohutné opevnění západní a jižní strany hradu, které bylo připravováno k výstavbě též na východní straně až k baště na skalním výběžku (na plánu č. 3) a odtud hradbou ke druhé bráně (na plánu čerchované), nemohlo být dokončeno pro úpadek synů Půty Švihovského. Od třetí brány (která mohla být původně samostatným vstupem do hradu) bylo přistavěno předhradí, do nějž se vcházelo branou tvořící dnes zadní část 2. brány. Později byla do jejího příkopu představena přední část 2. brány, která kromě sklepní části a části vstupní měla ještě hrázďené, mimě vysazené patro. Dnešní 2. brána se tak dočasně stala vstupní branou do hradu. Hradba předbrání mezi 3. a 2. branou byla v ozubení pouze 60 cm silná a na venkovní straně se do základů rozšiřovala až na 125 cm.

Když Půta Švihovský koncem 15. století vystavěl u hradu krásný gotický kostel, byl vstupní příhrádek rozšířen až k další, první hradní bráně. Hradba opět nahoře 60 cm silná byla zevně značně rozšířena zdola a dodatečně k ní byly pro zpevnění ještě přistavěny pilíře, nahoře mezi sebou zaklenuté, a na takto rozšířené horní části hradby byl ještě hrázďený ochoz. Zachovaly se 4 pilíře, další u 1. brány byl zbourán. Je možné, že směrem ke 2. bráně byl zbourán ještě jeden pilíř, ale bez archeologického průzkumu to nelze prokázat. Z něho mohl být někdy po roce 1800 vystavěn přístavek (na plánu č. 1) a někdy později byly vystavěny obyvateli domků přistavěných k hradbě opevnění horního města (původně předhradí) zděné hospodářské přistavby (na plánu č. 2). Tyto vpodstatě zděné kolny byly zbourány

v osmdesátých letech 20. století, přístavek označený č. 1 již mnohem dřívě.

K chystané baště (č. 3) měla směřovat hradba městského opevnění, pokračující od kostela a na jihu k němu přistavěnému domu (dnes nahrazenému domky obyvatel) - až k jeho rohu a pak západním směrem (na plánu dvě čerchované linie). Žádná zděná hradní stavba v uvedeném prostoru nikdy nebyla. Veškerá suť pochází jednak z pobožených částí hradeb vstupního příhrádku a přistavků obyvatel, a také ze sutě všeho druhu, která byla při vyklizení 2. hradního nádvoří vysypána z horního patra jižního paláce do příkopu v mohutnou hromadu a pak koncem 80. let 20. věku odstraňována. Vyklizení 2. nádvoří se provádělo kolem roku 1923 a později při záchranných pracích horáďovického spolku pro záchranu hradu Rabí.

Druhá hradní brána byla po své výstavbě ještě dodatečně rozšířena západní přistavbou (nad č. 2); různé nesmyslné terasy a schodiště mezi 2. a 3. branou byly zřízeny až koncem 80. let 20. století zcela zbytečně a pro památku škodlivě. Drobné zidky, zjištěné výzkumem P. Sokola, pocházejí z různých známých a možná dalších neznámých přistaveb obyvatel. Například pod jižním palácem, k němuž vedla od 3. brány jižním směrem na

strně skále hradba o síle 110 cm s horním hrázďeným ochozem, byl v 18. století přistavěn domek. Od této hradby až za 2. hradní branou byl hluboký příkop. Při výstavbě odvodnění 2. hradní brány při její neodborné a škodlivé úpravě někdy po roce 1983 byly dočasně odhaleny základy zdiva této brány a od jejich paty krásně uhlazená šikmá skála, směřující do původního příkopu. Druhá brána byla kryta prejzy a stejně tak i 3. brána - odtud pocházejí nálezy zbytků prejzů. Ostatní nálezy pocházejí jednak z 2. brány, ze sutě z 2. nádvoří a z různých přistaveb okolních obyvatel.

To jsem považoval za nutné ve stručnosti uvést, aby nevznikly nějaké mylné závěry. Je velká škoda, že při pracích na hradě od roku 1982 nebylo dbáno názorů pracovníků SÚRPMA a byly napáchány zbytečné škody a provedeny nesmyslné opravy, jako například novogotické ostění 1. hradní brány, které

rozměrově, vzhledově a umístěním zcela odporuje původnímu provedení a je zbytečnou a nákladnou ukázkou, jak se obnova původního stavu památky k její škodě nemá provádět. Náprava poměrů nastala až po listopadu 1989. Hrad získal vzorného, obětavého a pro věc zapáleného kastelána v panu Michalu Novákovi, jenž si dokázal nalézt a získat stejně obětavé a pozitivní spolupracovníky. Je jenom věčná škoda, že pro naše dějinné památky se stejně jako pro jiná důležitá odvětví nedostává dostatek potřebných prostředků. *František Jan Houzím*

Dodatek k Draženovu a k Vlčí

V Hlásce XIV/2003, č. 3 byl na str. 45 - 46 otištěn příspěvek L. Krčmáře Poznámka pod čarou ke kritickému myšlení badatele, pojednávající o pahorku, který nedaleko vsi Draženova a dvora Rejkovic na Domažlicku vstupuje jako poloostrov do rybníka a nápadně připomíná tvrziště. Stojí na něm „smírčí“ kříž a v létě je tu téměř neprostupná nižší vegetace. Úplnou náhodou byly zjištěny následující údaje:

V roce 1983 na pahorku se „smírčí“ křížem, který vyběhá jako poloostrov do „Calafuje rybníčku“ u Draženova a Rejkovic a na pohled připomíná tvrziště, bylo možné získat sběrem množství zlomkové keramiky, datovatelné převážně do 17. století (především zlomky neglazovaných, oxidačně pálených kachlů a dále jednoduché, vně vyhnuté a zesílené okraje nádob, někdy zdobené listou s výtlaky prstů. Místo je dle tradice nazýváno hřbitůvkem. Jestli se jedná o pozůstatky fortifikace či jen o souhrn náhod nebylo za tehdejšího stavu znalostí možné určit (Z. Procházka: Draženov, okr. Domažlice, Výzkumy v Čechách 1982 1983, Praha 1985, s. 31 a tab. 3 s plánkem lokality a kresbami náleží). Sbír. Z. Procházky z 1. 5. 1983 byl v Západočeském muzeu v Plzni označen jako Tvrziště(?) s křížem, k. ú. Draženov, okr. Domažlice a zaevidován ve fondu HA pod inv. č. 23544 - 23552. Šlo o 39 ks zlomkové keramiky, z toho 10 ks reliéfních kachlů, orientačně datovaných do 16. století.

I když práce o Vlčí (okr. Plzeň - jih) nebyla otištěna na stránkách Hlásky, přesto je možné předpokládat, že určitá část členů klubu má sborník Jižní Plzeňsko II/2004 s článkem P. Rožmberského Vlčí existuje nejméně 650 let (s. 17 - 28) k dispozici. V poslední době se podařilo dohledat informace, které uvedenou práci doplňují.

Ve zmíněném článku o Vlčí je na s. 19 uvedeno, že po roce 1451 zprávy o Vlčí mizí, ještě roku 1505 není Vlčí uváděno při dělení švihovského panství, roku 1548 náleží ke Švihovu pouze platy z Vlčí, zdá se, že pak přikoupeno ke Švihovu celé Vlčí atd. Ovšem J. Úlovec v práci Panská sídla v Krutěnicích (Castellologica bohemia 5/1996, s. 163 - 176) zveřejnil na s. 164 informaci, která uvedené nejasné období v dějinách Vlčí osvětluje: Roku 1524 pohnal Jindřich z Rýzemberka a ze Švihova k soudu Otík Vlčického z Krutěnic a obvinil jej z nedodržení smlouvy. Otík mu krátce předtím prodal „tvrz svú v Vlčí s dvorem poplužním a ves Vlčí s příslušenstvím“, ale nevolal prodej do desek zemských. Soudní pře se táhla až do roku 1530 (AČ 33, 167). Proto je třeba opravit v práci o dějinách Vlčí i tvrzení na s. 26, že se písemné prameny o tvrzi ve Vlčí nezmiňují. *Petr Rožmberský*

Bradlec - zříceniny hradu

V sobotu 7. 5. 2005 proběhla ve zříceninách starobylého hradu Bradlec (okr. Semily) další z pravidelných brigád. Ani nepřítel májového počasí neodradila celkem 19 účastníků, kteří se, po stručné prohlídce, soustředili hlavně na úklid areálu, likvidaci nežádoucí náletové zeleně a stavbu ochranných plent z nasucho kladených kamenů. V tomto směru náleží zcela jistě největší dík 2. oddílu včel a skautů z Jilemnice. Pro tyto mladé lidi se Bradlec stává, což kvitují s velkým povděkem, jistým duchovním centrem. Pro mě osobně již nyní představují důležité spolupracovníky a snad i možné pokračovatele naší současné práce.

V popředí zájmu byla i likvidace mohutné bukové větve, která svým tvarem a hmotou narušovala příkrý svah pod tzv. Černou věží. Zde se nejvíce činily motorové pily v rukou členů

Sdružení pro záchranu hradu Kumburku (SPZHK - vede M. Hirsch). Došlo i na opravu zimou poškozených travních porostů na dostupných korunách zdiva. Na tzv. Jenštejnském paláci bylo použito cca 500 kg, na opravu tzv. Černé věže bylo spotřebováno cca 250 kg hlinitopískité hmoty promíchané s travním semenem. Doprava materiálu na těžce dostupné koruny probíhala pomocí kbelíků a lan. Tento postup, mnohdy hraničící s kaskadérským vystoupením, byl v popředí živého zájmu náhodných turistů. Vřelý dík za vykonanou namáhavou práci náleží p. M. Heroutovi a sl. P. Dědkové, kteří mi byli v tomto směru platnými pomocníky. Celkem bylo účastníky odpracováno přibližně 80 brigádnických hodin.

Letošní krutá zima opětovně více narušila vysoký stěp původní plášťové hradby z konce 13. století. Z masy zdiva se vlivem eroze uvolnily další cca 3 kubické metry kamenů a zvětřalého pojíva. Obávám se, že tato část hradu bez odborné pomoci a zajištění brzy zcela zanikne. Zříceniny tzv. Jenštejnského paláce jsou po léta víceméně stabilizovány, tzv. Černá věž trpí konstantním drobným spadem z horních, nedostupných částí zdiva. Drobné pozůstatky hradeb atd. v areálu hradu jsou také vcelku beze změn.

Hrad Bradlec se v podvědomí návštěvníků a obyvatel okolních obcí pomalu stává místem, které začíná žít svým klidným a specifickým životem. Místo samotné má silný duchovní náboj, který je kombinován s nádherným a nenarušeným přírodním prostředím. Cílem mého (nyní snad již našeho) snažení je zachování hradu a jeho okolí v současné nekomerčně nalozované podobě. Důrazně jsme se postavili proti občasným návrhům na vykáčení nádherného staletého bukového porostu v areálu zříceniny. V tomto případě by navrhovaný zásah působil spíše kontraproduktivně. Nezajištěné zdivo a genius loci tohoto místa by vzaly celkem brzo za své. Silné buky mj. nejenomže svými kořeny značně zpevňují příkré svahy náchylné k erozi, ale zároveň zabraňují kruhovému výhledu, který by sám o sobě přilákal do zubožených zdí další desítky běžných turistů. Těmto konzumním lidem je však určena nová rozhledna s vojenským dalekohledem na nedalekém a dozorovaném hradě Kumburku.

Bradlec vnímám jako místo určené pro zcela jinou skupinu příznivců a návštěvníků. Nejen na mou osobu působí zdejší čarokrásné a historii prostoupené prostředí značně uklidňujícím dojmem a energeticky kladným polem. Je-li tento „lék“ kombinován s citlivým přístupem k zúčastněným lidem a historii, dokáže, jak již mám ověřeno, v hlubinách lidské psychiky pozitivně pozměnit mnohé. V čase módy různých terapií nazval jsem si pracovní tento příznivý (a mé blízké okolí stále více oslovující) směr „castelloterapií“. Tuto myšlenku hodlám dále aktivně rozvíjet a oslovovat jí pozvolna co nejširší veřejnost. Je třeba pokusit se i tímto způsobem o změnu smýšlení v tzv. většinové společnosti, která rozpadající se ruiny panských sídel vnímá spíše jen z encyklopedického pohledu; tedy jako „hromady starých kamenů“, které nemají po zběžné návštěvě dále co nabídnout a nestojí tak za navazující vážnější zájem. Chci ukázat, že opak je pravdou. V současné hektické době mohou tato místa (tj. osamělé zříceniny v kombinaci s nenarušeným životním prostředím) působit jako vytoužené drobné oázy pro ducha i tělo, ve kterých poutník nalezne - při rozjímání, ale i při přínosné práci - nejen energii, klid a vnitřní mír. Každá zainteresovaná duše pak může být, nejen v této době, pro opomíjené hradní zříceniny i oboustranným vyváženým přínosem. Posílení lidí, kteří pochopí, byť i jen částečně, mj. dávné kořeny naší současnosti, obstojí následně lépe i v budoucnosti.

Z propagačních materiálů na letošní rok chci zmínit další verzi stručného orientačního průvodce po hradě Bradlici a okolí. Po zaváděcí elektronické verzi ve formátu A4 bude tento průvodce od léta 2005 dostupný již v náročnějším tištěném provedení s fotografiemi, obrázky a náčrtky ve zmenšeném praktickém formátu A5. V tomto směru náleží dík za technickou spolupráci SPZHK, které se chystá následovně publikaci nabízet (např. i s podobně laděnými průvodci nejen z mého pera -

o Pařezu, Návarově, Allainově věži, ohrožené železniční trati 064 Stará Paka - M. Boleslav. Další ve volném čase samozřejmě pomalu vznikají) zájemcům na hradě Kumburku. Po ohlasech na elektronické podoby těchto stručných průvodců si počínám pohrávat s myšlenkou na založení vlastního malého centra, které by tyto publikace zhotovovalo a dále šířilo.

Příčiněním pana Miroslava Herouta vznikl i cca 10 minutový působivý videozáznam o Bradci, který je koncipován právě ve výše zmiňovaném duchu castelloterapie; tj. snímek hrady a přírodních motivů v kombinaci s uklidňující, relaxační hudbou. Nelze opomenout ani jistou odbornou vypovidací schopnost uvedeného snímku (např. i pro pozdější badatelskou činnost, zvláště v kombinaci s uvažovanou brzkou samovolnou destrukcí stěpu plášťové hradby), která je také relativně značná.

Další brigáda ve zříceninách Bradce je plánována, dle možností a okolností, na období měsíce září tohoto roku. O přesném termínu budu veřejnost informovat pomocí místních médií přibližně dva měsíce předem. Případní zájemci se mohou informovat na tel. 723137000.

Martin Vaistauer

190. výročí narození F. A. Hebera

Dne 19. července 2005 uplyne 190 let od narození jednoho ze zakladatelů české castellologie, Františka Alexandra Hebera. Při té příležitosti si ve stručnosti připomeňme jeho základní životopisná data.

F. A. Heber se narodil 19. 7. 1815 a své dětství prožil v myslivně Třebekov na katastru vsi Jarova (okr. Plzeň - sever). Po smrti otce Jana Hebera rodina žila v Mýtě u Rokycan, kde také navštěvoval obecnou školu. Hlavní školu poté absolvoval v Plzni, ale pro nouzi nemohl pokračovat v dalších studiích. Poté byl dán do učení na kupectví do Prahy, kde brzy po vyučení vedl samostatný obchod, dále se vzdělával a stal se společensky činným.

Potom několik let svého života prožil ve Zbiroze (okr. Rokycany), kam se přestěhoval v roce 1838. Na náměstí tohoto

Zbiroz, dům čp. 127, v němž v závěru 30. let 19. století žil a měl obchod F. A. Heber (foto A. Monhartová 12/2004)

městečka měl v domě čp. 127 se svou ženou Karolínou kupecký obchod. Ve Zbiroze o svátku Božího Těla při explozi stělného prachu utrpěl těžký úraz - byl popálen a zmrzačen na levé ruce. Po roce 1840 předal obchod manželce a odešel do Prahy, aby se mohl zcela oddat své utkvělé myšlence - navštívit všechny české hrady a tvrze, sebrat o nich zprávy a pověsti, popsat je a nakreslit.

S vlasteneckou horlivostí se František Alexandr Heber pustil do díla a v letech 1843 - 1849 bylo vydáno sedm dílů jeho „Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser“, dnes ceněných především pro rytiny často prvých pohledů na hrady a jejich plánků, pro něž předlohy kreslil především sám Heber. Bohužel mu však nebylo dopřáno dílo dokončit. Uprostřed usilovné práce podlehл v Náchodě 29. července 1849 tuberkulóze.

Arnoštka Monhartová

Už jste četli...?

Dědictví Koruny české, časopis ochránců a přátel našeho kulturního dědictví, vydává Nezávislá památková unie. Ve čtvrtém čísle ročníku XIII/2004 upozorňujeme na článek nazvaný První regionální koncepce památkové péče je (v literární podobě) na světě, s. 5. Jde o rozhovor o krajské koncepci památkové péče vydané knižně pod názvem Památky Plzeňského kraje s jedním z jejích tvůrců, filosofem a spisovatelem MUDr. PhDr. Tomášem Hájkem. V č. 1 (XIV/2005)si přečteme článek M. Pařkové Jindřichův Hradec - hrad, zámek, historické město (s. 11).

Castellologica bohémica 9. Recenzovaný sborník pro castellologii českých zemí, Praha 2004. Vydává Archeologický ústav ČSAV a Společnost přátel starožinosti ve spolupráci s dalšími odbornými pracovišti a sdruženími (formát A4, 502 stran). Studie: F. Gabriel: Stopy konstrukcí hradních staveb na pískovcovém podloží, 9 - 26. T. Karel - V. Knoll: Stavební a historický vývoj hrady Wildstein ve Skalné a jeho srovnání s vybranými hrady chebských ministeriálů, 27 - 62. P. Jansa: Trutnovská kolonizační provizoria, 63 - 68. Z evropské castellologie: L. Kajzer: Gestern und heute der polnischen Castellologie, 69 - 78. Monografie: Z. Procházka: Hrad Prostibof (historie sídla - popis - stavebně historický vývoj), 79 - 124. J. Anderle: Otázky vývoje jádra hrady Rábí, 125 - 138. T. Durdík - V. Kašpar: Prvá brána jádra hrady Zlenice, 139 - 170. R. Kyselý: Zvířecí kosti z výzkumu na hradě Zlenice (15. století), 171 - 176. F. Záruba: Zbořený Kostelec, 177 - 210. P. Meduna - D. Foltýn: Příspěvek k dějinám komendy řádu německých rytířů v Řepíně, 211 - 218. T. Durdík: Povrchový průzkum Trmalovy tvrze v Toušicích, 219 - 224. P. Chotěbor: Modelová rekonstrukce tvrze v Kladně, 225 - 231. Z. Březina: Tímův vrch - interpretace zříceniny věžovitého objektu, 233 - 238. M. Cejpková: Hrad Vrážně, okr. Svitavy, 239 - 243. M. Cejpková: Hrad Vrani Hora, okr. Svitavy, 244 - 250. Každodenní život: M. Ernée: Gotické a renesanční kamenné kachle z hrady a zámku v Českém Krumlově, 251 - 268. J. Fröhlich - J. Jiřík: Archeologické nálezy z podhradí Zvíkova ve sbírkách Prácheňského muzea v Písku, 269 - 284. Militaria: J. Kypta - J. Richterová: Opevněné postavení obléhatelů hrady Grabštejn, 285 - 290. Materiálie: J. Dohnal - Z. Jáně - J. Kněz - J. Valenta - J. Vilhelm - L. Zima: Hrad Nižbor - poznatky komplexního geofyzikálního průzkumu v letech 2000 - 2002, 291 - 304. P. Hrubý: Archeologické výzkumy tvrze Cukněstěj u Nových Hradů v letech 2000 - 2001, 305 - 334. P. Sokol - T. Wízovský: Hrad Přimda - archeologický výzkum, ikonografická analýza a rozbor malt, 335 - 348. P. Sokol: Velhartice - vstupní most a příkop, 349 - 362. P. Kočár - P. Pokorný: Archeobotanický výzkum příkopu hrady Velhartice, 363 - 370. J. Panáček: Popis českolipského hrady z roku 1502, 371 - 381. J. Waldhauser - P. Sosnovec: Nová archeologická zjištění o hradech Pojizeří, 383 - 386. M. Regner: Tajemný zámek na Plzeňsku, 387 - 388. K. Sklenář: „Castellologická poezie“ chalupníka Jana Evangelisty Konopase, 389 - 396. R. Vrla: Stavebněhistorický průzkum jedné zdi hrady Lukova, 397 - 402. J. Štětina: Další zjištění z průzkumu Nového hrady u Adamova, 403 - 422. Následující nabídky Kronika, Bibliografie, Bibliografická referativní a informativní služba a Oprava.

Dějiny staveb 2004. Sborník příspěvků z konference Dějiny staveb 2004, Plzeň 2004. Vydává Klub Augusta Sedláčka ve spolupráci se Sdružením pro stavebněhistorický průzkum (formát A4, 198 stran). Z obsahu: J. Anderle - J. Smitka: Pozdně románský kostel někdy sv. Jana Buriana na hradě ve Velkém Boru, 15 - 24. T. Karel - V. Knoll: Palác hrady v Hazlově, 25 - 36. J. Štětina: Hrad Boskovice kolem roku 1400, 37 - 46. V. Razim: Ochozy hrady Helfenburka u Bavorova, 47 - 59. M. Novobilský - P. Nožička: Geodetické zaměření hrady Skály a nové poznatky i hypotézy o hradním komplexu, 60 - 70. M. Cejpková - F. Hegenbart: Hrad Žumberk, 71 - 84. I. Gojdič - M. Muráriková - R. Danák: Hrad Slovenská Lupča a jeho stavebně historický vývoj, 85 - 92. F. Kašička: Feudální sídlo ve Vlachově Březí a jeho stavební proměny, 93 - 100. J. Kohoutek -

R. Vrla: Výsledky výzkumu zámku ve Zlíně, 101 - 108.
J. Varhaník: Krypta v kapli hradu Bečova?, 109 - 114. Z. Fišera:
Schodišťové a skalní vstupy do hradů, 115 - 120. J. Bláha -
T. Kyncl - R. W. Anthony: Komplexní nedestruktivní průzkum
pozdně gotického dřevěného portálu v Hlodinové věži na hradě
Pernštejně, 165 - 170. Publikaci lze objednat u Nakladatelství
Ing. Petr Mikota, U Bachmače 10, 326 00 Plzeň v ceně 250 Kč +
poštovné a balné. *P. Rožmberský*

Tomáš Baletka, **Páni z Kravař. Z Moravy až na konec světa.** Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska. Sv. 3. Nakladatelství Lidové noviny. Praha 2004, 488 stran. Další svazek slibně se rozvíjející edice se tentokrát věnuje historii významného moravského rodu. Práce z pera známého historika je rozvržena do třinácti kapitol popisujících osudy od počátků rodu Benešoviců koncem 12. století, přes vydělení pánů z Kravař až po jejich vyměnění po meči Jiřím z Kravař a Strážnice v roce 1466. Samostatné kapitoly jsou věnovány jednotlivým rodovým generacím, ale i výrazným osobnostem, jako byli „otec zakladatel“ Vok I. z Kravař (1300 - 1327/9), Husův straník a významný politik Lacek I. z Kravař a Helfštejna (1348 - 1416) nebo známý Jindřich II. z Kravař a Plumlova (cca 1391 - 1422), který padl v bitvě u Vyšehradu. Vlastní historie rodu je doplněna „letným pohledem na kravařský svět“, ve kterém se autor zabývá popisem vývoje majetkových držeb, zakládání měst a vsí i panským sídlům, a dvěma exkurzy. První je věnována problematice kravařské klientely. Po krátkém vysvětlovacím úvodu následuje výčet 91 osob, pokládáných autorem za služebníky pánů z Kravař, spolu s údaji o jejich vztahu k rodu. Druhý exkurz je poznámkou k rodové heraldice a sfragistice, přičemž jeho jádrem je katalog dochovaných rodových pečeti, včetně jejich fotografií. Text je doplněn skoro třemi sty dobovými i současnými vyobrazeními, fotografiemi a plány rodových sídel a kostelů, mapami rodových držav, rytinami jednotlivých členů rodu a vyobrazeními jejich pečeti, včetně několikastránkové barevné fotopřílohy. Přiloženy jsou rodokmeny Benešoviců a plumlovsko-strážnické i fulnecko-jičinské větve pánů z Kravař. Samozřejmostí pak je obsáhlý poznámkový aparát, seznam použitých pramenů a literatury a rejstřík.

Simona Kotlářová, **Bavorové erbu střely.** Šlechta zemí České koruny. Sv. 2. Bohumír Němec - Veduta. České Budějovice 2004, 237 stran. Po Dějinách rodu Kinských z pera Aleše Valenty byla v nové edici zaměřené na dějiny šlechtických rodů českých zemí vydána monografie velmi významného a zajímavého rodu Bavorů, který byl přes levobočky příbuzným se samotnými vládnoucími Přemyslovci. Práce je, pomíneme-li úvod a závěr, uspořádána do šesti kapitol. Ve třech jsou chronologicky zpracovány dějiny rodu od jeho „nejasných počátků“ před polovinou 12. století, přes dobu strávenou na výsluní české politiky ve 13. a na počátku 14. století až k jeho zániku na samém počátku století 15. Následuje kapitola věnovaná rodovým statkům, doplněná několika mapkami. V kapitole věnované architektuře v okruhu Bavorovských držav nalezneme, bohužel jen základní, zmínky o rodových hradech, ale i kostelech a dalších stavbách. Poslední kapitola je pak věnována Bavorovské sfragistice a heraldice. Text je provázen poznámkovým aparátem. Kniha je doplněna rodokmeny Bavorů moravských a strakonické i blatenské větve a skoro 50 černobílými a v příloze i několika barevnými vyobrazeními. Objevuje se zde i slovník některých odborných pojmů. Na konci práce pak nalezneme seznam použitých pramenů a literatury a jmenný, věcný a místní rejstřík. *Vilém Knoll*

Nové kastellologické práce ze Zlínska. Především zásluhou ředitele zlínského okresního archivu PhDr. Zdeňka Pokludy je v posledních letech věnována značná pozornost poznávání středověkých šlechtických sídel v tomto regionu. Pokluda je autorem několika publikací vycházejících z precizních znalostí archívních pramenů, které přinesly zcela nové poznatky o řadě zdejších hradů, zámků a tvrzí. Jde o několik článků publikovaných v periodiku *Zlínsko* (do r. 1990 *Gottwaldovsko*)

od minulosti k současnosti a nejnověji dvou pozoruhodných průvodců po zámech Lešná a Luhačovice, které však nejsou oněmi běžnými turistickými průvodci, které se pravdivostí a ověřováním historických fakt příliš nezabývají, ale jde v podstatě o monografické studie založené na rozsáhlé znalosti historických pramenů a při tom podané tak, že jsou srozumitelné širokému okruhu čtenářů. Z kastellologicky zaměřených Pokludových studií publikovaných na stránkách „Zlínska“ bych alespoň připomněl studii **Tvrze na Zlínsku** publikovanou v roč. 12, 1993, s. 115 - 242, která se podrobně zabývá historií všech v písemných pramenech doložených tvrzí z tohoto regionu i problematikou jejich lokalizace. Složitá problematika vývoje brumovského panství a jeho držitelů odrážející se i v osudech brumovského hradu je zachycena ve studii **Držitelé hradu Brumova** (roč. 16, 1999, s. 5 - 92), osudy hradů Starého a Nového Světlova a jeho držitelů se zabývá studie **Starý a Nový Světlov v době předbělohorské** (roč. 17, 2000, s. 5 - 56).

Průvodce **Zámecký areál Lešná. Sídlu rodu Seilemů a lukovského panství** vyšel s vročením 2004 ve zlínském nakladatelství Esprint (formát A4, 46 stran). Nejprve autor pojednává o historii rodu Seilemů od r. 1724, kdy získali lukovské panství, dále se zabývá okolnostmi, za nichž se Josef Jan Seilem rozhodl vybudovat na tomto panství nové, požadavkům doby odpovídající sídlo a cituje dosud neznámý dopis správce lukovského panství z r. 1806 o tom, že zámek Lešná je připraven k pobytu majitele. Tím je prokazatelně doloženo dokončení stavby zámku v uvedeném roce (s. 8). Dále následuje informace o vzniku dalších staveb na Lešné a bohatá obrazová i plánová dokumentace původního zámku, který byl nevýraznou klasicistickou stavbou (s. 11 - 12, 16 - 21), jehož podoba je většinou dnešních návštěvníků neznámá. Značná pozornost je věnována výstavbě dnešního zámku, kterému zcela ustoupila původní stavba. Za cenné je možno považovat reprodukce různých nerealizovaných návrhů vídeňského architekta Johanna Micka z poloviny 80. let 19. stol., kterého si František Seilem vybral pro realizaci výstavby nového rodového sídla (s. 21 - 27). Zajímavé je i zachycení průběhu výstavby zámku zahájené v r. 1887, na které se podílel i napajedelský rodák architekt Viktor Siedek, který v r. 1890 po Mickově smrti převzal dokončení stavby. Nový architekt ovlivnil hlavně některé interiéry a celkové uspořádání zámeckého parku (s. 27 - 31). Závěr práce je věnován životu Seilemů na nově vybudovaném zámku a velmi stručně je pojednáno o osudu zámku po r. 1945, kdy se podařilo záhy zpřístupnit zámek veřejnosti a zabránit jeho ničení (publikace je k dostání v knihkupectvích ve Zlíně a u správy zámku Lešná).

Druhý průvodce nazvaný **Zámek Luhačovice, barokní sídlo v proměnách času** vydalo město Luhačovice rovněž v roce 2004. V porovnání s Lešnou je průvodce menšího formátu a má jen 30 stránek. V úvodu jsou vysvětleny historické okolnosti vzniku prvního šlechtického sídla v Luhačovicích - tvrze Bartodějských (s. 4 - 8), i situace, za které tvrz byla nahrazena barokním zámkem rodiny Šerényů až do r. 1945 a o rozvoji lázeňství v Luhačovicích (s. 17 - 24), na s. 25 je pojednáno o osudech zámku po r. 1945, kdy začal sloužit kulturním potřebám Luhačovic a nakonec je využíván jako základní umělecká škola. Závěr publikace (s. 27 - 30) tvoří podrobně zpracované genealogické tabulky uherského rodu Šerényů (publikaci je možno získat v Informačním centru města Luhačovic).

František Musil

Z hradů, zámků a tvrzí

Informace převzaté z tisku nemusí vždy odpovídat skutečnosti.

Hrad **Nístějka** ožívá. V sobotu 6. srpna se v 10 hodin otevře pomyslná brána tohoto hradu v Pojizeří u Vysokého a bude zde probíhat den pro veřejnost s průvodcovskou službou členů Sdružení Nístějka. Od 14 hod. začne u Vojákovy mlýna pod hradem kulturní akce zakončená popravou na hradním nádvoří. Všichni zájemci jsou srdečně zváni. *Z. Fišera*

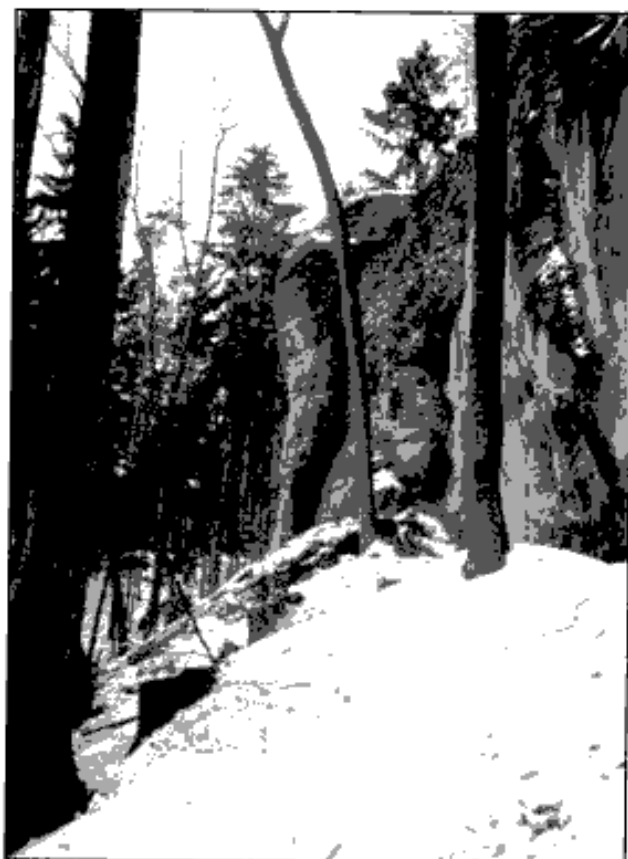
V Brložci (o. Karlovy Vary) došlo k likvidaci posledních staveb areálu bývalého zámku. Jde o objekty poplužního dvora, který byl součástí zaniklého panského sídla. Objekty nebyly památkově chráněné a s jejich likvidací začali majitelé pozemku 18. 5. 2005 z popudu sousedů a obecního úřadu ve Štědré.

J. Schierl

Brložec - likvidace (foto Schierl)

Počátkem března tohoto roku jsme uskutečnili jednu z mnoha návštěv našeho velmi oblíbeného místa - zřícenin hradu Pařezu (o. Jičín). A opětovně, podobně jako loňského roku (viz Hláska XV/2004/4 s. 65), čekalo na nás překvapení. Okolí pískovcového bloku se zříceninami hradu dostalo dalších změn. V jeho těsné blízkosti padly pod řetězy motorových pil další stromy, tentokrát v prostoru pod čtverhrannou Bílou věží a v jejím bezprostředním okolí, hlavně směrem ke vsi Blata. Návštěvníkům se tak nyní naskýtá možnost obdivovat zříceniny v plné kráse. Jako

Pařez - pohled na patu pískovcového bloku od jihozápadu. Dobře znatelné je narušení zdiva (foto M. Vaistauer 3/2005)

Pařez - pohled od jihozápadu, vlevo zříceniny čtverhranné věže, v popředí stopy po těžbě dřeva (foto M. Vaistauer 3/2005)

turista bych měl tuto změnu přivítat, z pohledu přínosu pro památku samotnou zůstávám však stále na pochybách. Měkký pískovec bude nyní výrazně více vystaven přímým účinkům slunečního záření, deště, větru aj., což vnímám jako negativní přínos. Koruny stromů vytvářely jistý ochranný „deštník“, který do jisté míry tyto klimatické změny kompenzoval. Obávám se též, díky zvýšení turistické atraktivnosti místa, nárůstu návštěvnosti, který pro volně přístupný objekt bude další zátěží. Děkuji P. Dědkové za pomoc při fotografování lokality.

M. Vaistauer

Na první téměř jarní vycházku jsme vyrazili v březnu 2005 na hrad **Křikavu** a okolní pamětihodnosti (o Strakonice). Krásné, malebné podhradí Křikavy - ves Černívsko se hřbitovním kostelem ze 14. století a Velkým černivským rybníkem byly díky jarnímu tání ještě zajímavější o bílou plochu zamrzlého rybníka a hlavně o rozbořený potok z něj vytékající, jenž opustiv své koryto valil se kolem ostrožny hradu. Renesanční tvrz **Hostišovice**, přestavěná na sýpku, je sice spolu s přilehlým dvorem osídlena, ale nezdá se, že by obyvatelé dělali cokoli pro zlepšení stavu jejich chátrajícího obydlí. Zato tvrz v **Uzeničkách**, rovněž přestavěná na sýpku, je zjevně udržovaná ve slušném stavu. Marně jsme však hledali zbytky panského sídla v **Uzenicích**, vzdálených necelé 2 km. Tvrz v Uzenicích je uváděna v kolektivním díle Hradů zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (V. Praha 1986), ale ani místní lidé nám nedokázali poradit a prý jsme nebyli první, kdo po ní pátral. A. Sedláček Křikavu i okolí (tvrze na Dražensku) velmi doobě popisuje, ale zmiňuje se pouze o tvrzi v Uzeničkách. Uzenice uvádí jako Velké Uzenice, ves kláštera sv. Jiří a potom zástavní zboží držené k Hluboké a Zvíkovu, dnešní Uzeničky se nazývaly rovněž Malými Uzenicemi a tvrz v nich se jmenovala Uzenice (Huzenice), případně Německé Uzenice. Zdá se tedy, že tvrz stojící v dnešních Uzeničkách byla nazývána Uzenice. To vede k pochybám, zda se vůbec někdy v Uzenicích nacházelo panské sídlo. K vyjasnění problému snad přispěje již několik let očekávaný a stále nevycházející 3. díl Encyklopedie českých tvrzí.

O. Slabý

Zprávy z klubu

Rada

Kontaktní adresa: KAS, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. Tel. 604261000.

Rada neobdržela grant města Plzně na vydávání Hlásky na rok 2005. Požádala o něj v září minulého roku a o zamítnutí se dozvěděla až v dubnu. Urychleně zkusila ještě požádat o finanční příspěvek Nadační fond pro kulturní aktivity občanů města Plzně a její žádost byla během měsíce kladně vyřízena.

Proto mohlo být na schůzi Rady 8. června, které se účastnilo historicky nejméně lidí (3), konstatováno, že členská cena Hlásky, ačkoliv náklady na tisk a distribuci (balné) vzrostly, bude zachována. Nebylo nutné zvyšovat ani „desátek“. Schůze dále posoudila způsob organizace konference Dějiny staveb 2005 pověřeným organizátorem ing. Mikotou a neshledala problémy. Proto pověřila ing. Mikotu na základě smlouvy i organizací konference Dějiny staveb 2006 s tím, že bude věnována větší pozornost přípravě exkurze. Také bylo přijato usnesení ohledně pobočky Brno, která porušila stanovy klubu tak, že dosud nezaplátla za své členy příspěvek Radě, i když už to měla učinit téměř před půl rokem a byla k tomu několikrát vyzvána. Pobočce bude zaslána poslední upomínka s termínem, do kterého zašle seznam členů a zaplatí za ně s upozorněním, že nestane-li se tak, bude Rada nucena zjednat nápravu na základě stanov klubu - svolá členskou schůzi pobočky, aby vyřešila nastalou situaci (článek 7/1). Obdobně bude postupováno vůči pobočkám, jejichž předsedové a pokladníci porušují stanovy tím, že neposkytují v daném termínu zprávy o činnosti a zprávy o hospodaření poboček.

Pokladníci poboček tedy mohou zahájit vybírání příspěvků a předplatného Hlásky. „Desátek“ za rok 2005 činí 10 Kč, předplatné Hlásky na rok 2006 40 Kč.

Redakce Hlásky žádá členstvo o články nebo o drobná sdělení o aktuálním dění na hradech, zámcích a tvrzích do rubriky „Z hradů, zámků a tvrzí“. Jistě v létě každý navštíví nějakou lokalitu a povšimne si skutečností, které by měly být zaznamenány. Zkuste to, stojí to jen poštovné, ale budete mít příští ročník Hlásky zdarma.

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS pobočka Plzeň, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. Tel. 604261000.

Jarní členská schůze pobočky se účastnilo 23 lidí (redakce se omlouvá za neuvedení začátku; tradiční čas 16.30 však téměř všichni akceptovali a nikdo se na kontaktním telefonu speciálně na začátek schůze nezeptal). Stanovení členských příspěvků bylo odsunuto na podzimní členskou schůzi. Jisté je, že kvůli zvýšení poštovného bude muset být základní příspěvek zvýšen o 10 Kč, ale jaká bude cena Hlásky ještě nebylo jasné. Dále byli vyloučeni neplátiči a oficiálně přijmuti noví členové, kteří se přihlásili od podzimní členské schůze. Knihovna uložená na právnické fakultě Západočeské univerzity bude z důvodů budoucího stěhování fakulty nadále nepřístupná. Výběr podzimní trasy výletu a vycházky byl v podstatě ponechán na výboru pobočky. V diskusi o další podobě pravidelných schůzek vždy první středu v měsíci byl odsouhlasen návrh ing. Anderleho: **počinaje srpnovou první středou se od 16.30 hod. sejdem v Prešovské ulici (ústí do náměstí Republiky) v domě u Slunce, v sídle Národního památkového ústavu - územně odborné pracoviště Plzeň, kde bude probíhat oficiální část schůzky, jako je například řešení vyvstalých situací výborem pobočky, výměna materiálů a informací mezi členy a především pravidelná přednáška. Asi od 18 hodin pak bude následovat společenská část schůzky v podzemním salónku Moravské vinárny na roku Františkánské a Bezručovy ulice.** Následná přednáška archeologa Mgr. Nováčka o středověké keramice s ukázkami materiálu byla pro všechny přítomné přínosem a usměrnila některé představy o možnostech datování archeologických situací pomocí keramických zlomků. Za velmi poučnou přednášku děkujeme.

Jarní autovycházce přálo počasí. Zpočátku chladný, ale pak slunečný den zastihl před bránou Kaceřova 33 členů a příznivců pobočky. Jinak již veřejnosti nepřístupným objektem nás po předchozí telefonické domluvě provedl jeho majitel pan Štrunc. Jeho vyčerpávající výklad objasnil historii bastionovým opevněním opatřeného raně renesančního sídla Gryspachů z Gryspachu, peripetie s jeho obnovou a další zajímavostí, za což vitálnímu a optimistickému majiteli zámku ještě jednou děkujeme a přejemu mu hodně zdaru v jeho záslužném díle. Poté se kolona vozidel vydala do vsi Lednice, na jejímž okraji se nachází barokní dvůr plaských cisterciáků, momentálně nevyužívaný a až na zámeček volně přístupný. Prohlédli jsme si především předchůdce zámečku, obytný objekt s klenutými prostorami a velkou černou kuchyní, užívaný naposledy jako prasečák. Na jeho půdě byly zjištěny lité pивní lahve, ovšem již z jiného období. Další zastávkou byl Potvorov, kde jsme obhlédli románský kostel a následovalo městečko Žihle s nově vystavěnou benzinovou pumpou na historickém náměstí. Necitlivost či nezájem ke vzhledu obce podtrhuje mezi opraveným kostelem a bytovkami stojící zchátralý renesanční zámek, už drahně roků obklopený hradbou z vlnitého plechu, navozující atmosféru válečných let. Je bez oken, s poškozenou střešou, tu a tam s propadlými stropy. Jde o trestuhodnou lhostejnost, nebo o nevyjasněné majetkoprávní vztahy? Poslední navštívenou lokalitou byly hrady Rabštejn nad Střelou a Sychrov, nalézající se v těsné blízkosti. Ze Sychrova zbyla ještě dost vysoká válcová věž v čele, několik do skal zasekaných prostorů a několik příkopů přetínajících skalnatý hřeben. Z Rabštejna je možné spatřit torzo obdobné věže v jeho čele s kusem hradby, v jeho areálu pak kostel, klášter a zámek (vše nepřístupné). Ke zbytku paláce na konci ostrožny za zámkem také není přístup. Restaurace U mnicha v klášteře byla uzavřena, v přilehlém někdejší městečku neexistuje občerstvení. Výletníci z autokaru, mnoho automobilových

osádek i pěších turistů mohli pouze konstatovat, že v Rabštejně „cheipl pes“. Na zpáteční cestě ještě někteří účastníci autovycházky navštívili Muzeum severního Plzeňska v Mariánské Týnici, nebo poobědvali v hotelu Prusík v Kralovicích.

Jarní zájezd byl dvoudenní. Počasí docela ušlo, ale zájem byl pramalý. Účastnilo se pouze 28 osob, z čehož téměř třetina nebyla členy klubu! Zdá se, že nadále nebude možné obdobné akce po nezáměrném členství opakovat, i když jsou velmi poučné. Zpočátku byl dodržován původní plán a tak jsme shlédli Dražice, vystavěné za účasti francouzských mistrů z velmi nekvalitní opuky. Na Michalovicích jsme obdivovali mohutnou válečnou rozřezanou a nakloněnou věž, ve Zvířeticích se rozproutila diskuse o tom, kolik měl hrad nárožních věží. Pak přišel Bezděz. Po zdolání dvousetmetrového převýšení, které všechny vyčerpalo, příjemně překvapilo čepované pivo bez vysokohorské přírůžky. Padesátikorunové vstupné (v tom i 4 strany formátu A5 informací o lokalitě) se například vůči devadesátikorunovému na západočeských Bezdružicích zdálo solidní a prohlídka královského hradu byla lahůdkou. Překvapily především honosné manské paláce. Potom už nebylo možné dodržovat původní plán, neboť se lidem nechtělo lézt na vysoké vrchy. Bylo proto navštíveno Jestřebí na pískovcové skále, s přístupem mladší schodišťovou věží, původně snad jakýmsi výtahem za pomoci velkého kola. První den jsme stačili ještě obhlédnout městský hrad v Ústěku a potom se ubytovat v secesním zámku - vile (domov mládeže) v Litoměřicích. Někteří účastníci si nenechali ujít hokejový zápas Česko - Švédsko v místních restauracích. V neděli po vydatné snídani jsme se vypravili na Helfenburk. Po několika kilometrech pochodu od autobusu jsme se konečně dostali na pěkně zachovalý „pohádkový“ hrad na pískovci, jehož prohlídka opravdu stojí zato. Po návratu k autobusu místní hostinský uvařil dršťkovou polévku, čemuž mnozí neodolali. Další lokalitou byla Houska, která je v soukromých rukou (taktéž 50 Kč). Donedávna veřejnosti nepřístupným hradem přestavěným na renesanční zámek a nyní nově upravovaným provázel výřečný kastelán v dobovém ustrojení. Zaujala zelená komnata s nejstarším vyobrazením hradu a dalších hradů v okolí. V. Chmelík upozornil na znak a iniciály plaského opata Fortunáta Hartmanna na jedné ze skříní. Unavení výletníci pak zvládli již jen jednu lokalitu - opět na vysokém vrchu se rozkládající Házmburk - Klapý s jeho dvěma věžemi a ješlo se domů. Děkujeme paní Matějkové za organizaci (a omlouváme se za ty, kteří se neúčastnili a tím způsobili prodělek akce) a M. Novobilskému za průvodcovství.

Jarní zájezd je za námi, a již nyní je nutné vyhlásit **zájezd podzimní**. Opět jej bude zajišťovat cestovní agentura Prima Via naší členky pí. Heleny Matějkové (tel. 377542959, 777108634). Zájezd bude jednodenní, konat se bude 25. září, odjezd v 7.00 hod. jako obvykle z parkoviště u Hlavního nádraží ČSD, návrat mezi 20. a 21. hodinou. Směřován bude na Prachaticko, v plánu je návštěva unikátního kostelíku v Lomci s kopií oltáře sv. Petra a Pavla v Římě, zřícenina hradu Helfenburku, raně barokní zámek Vlachovo Březí vzniklý z tvrze, barokní, původně ze 13. století pocházející kostel ve Lštění, zbytky Hrádku u Husince, prohlídka opevnění města Prachatic a na závěr důkladná prohlídka opravované gotickorenesanční tvrze v Drslavicích s pohostěním. Podle situace a času není vyloučena návštěva hradu v Protivíně a tvrze ve Volyni, popřípadě dalších objektů. Zájezd není náročný na fyzické výkony, cena za sedadlo je 250 Kč. Platit a rezervovat místa bude možné u pí.

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. červencové dekádě 2005. Šéfredaktor Petr Rožmberský, technický redaktor ing. Petr Mikota,

Matějkové na klubových schůzkách, domluva na výše uvedeném spojení. Naplníme autobus?

Pobočka Brno

Kontaktní adresa: Dr. J. Doležel, ArÚ AV ČR, Královopolská 147, 600 00 Brno.

Zpráva o činnosti v r. 2004: Uskutečnily se dvě akce organizované pobočkou. První z nich byla v květnu opakovaná exkurze na hrady Olomučany a Nový Hrad, doplněná o podrobnou prohlídku krásného kostela sv. Kateřiny v obci po něm pojmenované. V červenci se řada členů zúčastnila komise uspořádané na závěr výzkumu předhradí lelekovického hradu. Prof. Dr. Unger při něm odhalil budovu, patrně tvrz Dupníků z Nitkovic. Tuto teorii, totiž že nejde o budovu fary, ale o tvrz, nebude snadné jednoznačně prokázat. Pro ni však ze stavebního hlediska svědčí ta skutečnost, že hlavní vchod do minimálně jednou přestavované obytné budovy se zcela jistě nenacházel v přízemí, ale nejspíše v prvním patře, což by pro provoz fary bylo poněkud nepraktické. Pan arch. Šimeček nás pak seznámil se svojí představou o podobě tohoto sídla. Závěrem byly prezentovány i diapozitivy p. ing. Švehly z průběhu výzkumu. Této problematice se pak věnoval seminář, uskutečněný 9. března 2005 v Brně, na jehož zajištění se pobočka také podílela. Další příspěvky se zabývaly kresebnými rekonstrukcemi hradů a tvrzi Osiky, Dobruvice, Ronov, Louka a Holštejn z díla arch. Šimečka, problematikou uvažované románské věže v SZ koutu lodí a nad pozdně gotickou západní věží kostela sv. Jiří v Bořitově nás seznámil p. Štětina, který rovněž nastínil svůj pokus o stavební analýzu původně zamýšleného schématu zaklenutí chrámu sv. Jakuba v Boskovicích. Stavebně historickým výzkumem tvrze v Budišově na Třebíčsku a s výsledky výzkumů tvrze ve Stránecké Zhoři nás provedl p. Sadílek. Ten nás rovněž seznámil se skutečností, že v Batelově, navzdory tradovaným tvrzením, se v novověku žádné šlechtické sídlo nenacházelo. Vzhledem k tomu, že prakticky ke všem uvedeným bodům se rozvinula bouřlivá diskuse, není divu, že seminář ukončil vrátný. Dne 17. prosince 2004 se konala výroční schůze pobočky, které se účastnila většina členů.

předseda pobočky Pavel Švehla

Další informace od poboček redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela.

Kontakty na ostatní pobočky:

Pobočka Zlín

Kontaktní adresa: KAS pobočka Zlín, MUDr. Jiří Hoza, Dukelská 3975, 760 01 Zlín.

Pobočka Humpolec

Kontaktní adresa: KAS, pobočka Humpolec, Hradská 818, 396 01 Humpolec.

Pobočka Praha

Kontaktní adresa: KAS pobočka Praha, PhDr. Jiří Úlovec, Tř. Míladý Horákové 133, 166 21 Praha 6 - Dejvice.

Pobočka Hradec Králové

Kontaktní adresa: Ing. Jiří Slavík, Nerudova 1210, 517 41 Kostelec n. Orlicí.

Uzávěrka dalšího čísla: 10. 9. 2005 (vyjde v první říjnové dekádě 2005).

redaktor pro internet Roman Bečka (www.volny.cz/klubas).
Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Kopeckého sady 2, 301 36
Plzeň. Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění Města Plzně.
Registrováno pod značkou OK Úmp 23/1991. 360 výtisků